

Seppänen Matti

ISYYS JA MIEHISYYS
AVIOEROTILANTEESSA
Isyys vedenjakajalla

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Joulukuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä	
Tekijä(t) Matti Seppänen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma: Sosionomi	
Nimeke Isyys ja miehisuus avioerotilanteessa: Isyys vedenjakajalla			
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla isyyden todellisuutta avioeron kohdatessa. Lisäksi haluttiin saada selville kuinka oleellinen rooli miehelle on isyys, ja millaista isyyttä on mahdollista tuottaa avioeron ja omien valmiuksien pohjalta.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla avioeroisia haastattelemalla. Haastateltavat valittiin harkinnanvaraisesti. Haastateltavilta vaadittiin, että he olivat eronneet sekä heillä oli erotessa lapsia. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullista analyysiä teemarunkoa tukena käyttäen.</p> <p>Tulosten mukaan isät usein jäävät toissijaisiksi äitejä pidettäessä ensisijaisina vanhempina. Tämä aiheuttaa lapsista vieraantumista. Isyyden ollessa yhä vahvempi miehin roolimalli joutuvat eroisät lapsista luopumisen seurauksena vahvan identiteettimyllerryksen valtaan. Toisaalta avioero aiheuttaa aktiivista isyyden reflektiivistä pohtimista luoden uudenlaista sisäistettyä ja vahvistunutta isyyttä.</p> <p>Isyyden vahvuus on vahvasti sidoksissa aikaisempiin isyykäytäntöihin. Mikäli isä ennen eroa on ollut aktiivinen ja luonut merkityksellisen vuorovaikutussuhteen lapseen, on sen seurauksena syntynyt myös vahvaa eronjälkeistä isyyttä. Välissä on kuitenkin "sosiaalikoneisto", joka vanhentunein perheroolinäkemysin pitää äitiä ensisijaisena vanhempina aiheuttaen muutoksia vallitsevaan eroa edeltävään perhedynamiikkaan. Hoivalliset vastuut saattavat kiepahtaa aivan toisin päin verrattuna ennen eroa vallinneeseen tilanteeseen.</p>			
Asiasanat (avainsanat) Isyys, miehisuus, avioero			
Sivumäärä 75+ 7 s. liitteet	Kieli Suomi	URN	
Huomautus (huomautukset liitteistä) Haastattelukutsu ja teemahaastattelurunko			
Ohjaavan opettajan nimi Jari Huotari		Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	<p>Date of the bachelor's thesis</p>
<p>Author(s) Matti Seppänen</p>	<p>Degree programme and option Social works degree Bachelor of social services</p>
<p>Name of the bachelor's thesis Fatherhood and manhood in case of divorce: Fatherhood at crossroad</p>	
<p>Abstract</p> <p>The goal of my research was to describe the reality of fatherhood when faced with divorce. Also we wanted to figure out how essential the role of fatherhood is for man, and what kind of fatherhood is possible to produce based on divorce and the man's own potential.</p> <p>The research material was collected by theme interviews interviewing divorced fathers. Interviewees were selected discretionarily. Selection criteria required that they had been divorced and that they had children at the moment of divorce. Qualitative analysis was used as the material analysis method, using a theme frame as a supporting structure.</p> <p>Based on the results, fathers are often left as secondary parents with mothers being the primary caretakers. This causes alienation from children. With fatherhood being an even stronger role model for men, fathers are caught in the middle of an enormous identity crisis caused by separation from their children. Otherwise in the middle of divorce, fathers are forced to actively reflect on their fatherhood, and that is creating a new kind of stronger and internalized fatherhood.</p> <p>The strength of fatherhood is strongly affected by former paternal conventions. If the father has before the divorce been active and created meaningful interactive relations between himself and his children, it leads the way to a strong fatherhood after divorce. Between it stands only "social machinery", which by its old-fashioned family role views hold the mother as the primary parent, and that causes changes to the family dynamics which had been in effect before the divorce. Care responsibilities may turn totally around compared to the situation before the divorce.</p>	
<p>Subject headings, (keywords) Fatherhood, manhood, divorce</p>	

Pages 75 + 7 p. attachments	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Interview invitation and interview structure.		
Tutor Jari Huotari	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	8
2	YLEISTÄ PERHEESTÄ JA SEN HAJOAMISESTA	9
2.1	Perhe käsitteenä	9
2.2	Ydinperhe ja perinteinen perheroolitus	10
2.3	Monimuotoinen perhe.....	11
2.3.1	Yksinhuoltajuus ja yhteishuoltajuus	11
2.3.2	Vuoroasuminen tai jaettu vanhemmuus.....	12
2.3.3	Uusperheet	13
2.4	Äiti, isä ja lapset - perhe	13
2.5	Eroamisen prosessi	14
2.6	Avioeroprosessin vaiheet ja niiden seurannaisvaikutukset.....	15
2.7	Ero ja vanhemmuus	16
2.8	Eron jälkeiset järjestelyt ja isyyden arki	18
2.8.1	Huoltajuus	19
2.8.2	Elatusmaksut	21
3	ISYYYS	22
3.1	Isyyden kerroksisuus	22
3.1.1	Isän rooli ja kiintymyssuhdeteoria	23
3.1.2	Yhteiskunnallinen isyys	24
3.1.3	Yhteishuoltajuudella kohti täydempää isyyttä	25
3.2	Ylivertainen miehisuus ja isyyden sisäiset esteet	25
3.2.1	Sosiaalinen sukupuoli ja sukupuoliroolit	27
3.2.2	Mies- ja naistapaisuus	28
4	ERON JÄLKEINEN ISYYYS.....	28
4.1	Isyys vedenjakajalla.....	29
4.2	Isyyden esteet.....	29
4.2.1	Miehisen hoivan häpeä	30
4.2.2	Etävanhempana - ajallisesti paitsiossa	31
4.2.3	Niin kaukana, mutta niin lähellä	31
5	TUTKIMUSTEHVÄVÄ.....	32
6	TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	33

6.1	Tutkimusaineisto.....	33
6.2	Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi.....	35
6.3	Tutkimuseettiset kysymykset.....	36
7	TUTKIMUSTULOKSET	37
7.1	Eroprosessi.....	37
7.1.1	”Se oli sitten ero”	37
7.1.2	Mikä avuksi?	40
7.1.3	Parisuhde päättyy, vanhemmuus jatkuu.....	41
7.2	Eron jälkeiset järjestelyt ja isyyden arki	42
7.2.1	Huoltajuus	43
7.2.2	Kaksi kotia	44
7.2.3	Lapsen tapaamiset	45
7.2.4	Elatusmaksut	46
7.2.5	Kuka vaatii lapsen?.....	47
7.2.6	Ruoka ja rutiinit	47
7.2.7	Vastuunkanto kodin ulkopuolisissa asioissa	48
7.3	Isä vanhempana eron jälkeen.....	49
7.3.1	Isä leiväntuojana vai arjen pyörittäjänä?.....	49
7.3.2	Isyys ja miehen suhde lapseen	51
7.3.3	Huoli ja ero lapsesta.....	54
7.3.4	Isän tehtävä	55
8	POHDINTA	57
8.1	Perhe	57
8.2	Eroprosessi.....	58
8.2.1	Erosta selviäminen	59
8.3	Huolto ja tapaamisoikeus.....	59
8.4	Elatusmaksut.....	61
8.5	Eron jälkeiset järjestelyt ja isyyden arki	62
8.5.1	Huolto	62
8.5.2	Hoiva.....	64
8.6	Isän suhde lapseen eron jälkeen ja yleistä isyys pohdintaa	65
8.6.1	Läheinen etävanhin	65
8.6.2	Tunteiden osoittaminen ja vuorovaikutus	66
8.7	Isyys vedenjakajalla.....	67

8.8	Vahvuudet ja heikkoudet työssäni	70
8.9	Jatkokehittämisideat	71
LÄHTEET		72

1 JOHDANTO

Hokkasen mukaan (2002, 120) Beck ja Beck-Gernsheim (1995) ovat todenneet ihmisten menevän naimisiin rakkauden takia, mutta he myös eroavat sen tähden. ”Yhteen virtaavan rakkauden” seurauksena nykyisin yhteiskuntaamme voidaan kutsua ”eroavaksi yhteiskunnaksi”. Tätä romanttista rakkautta edustava rakkausnäkemys korostaa ”sen oikean” olemassaoloa. ”Se oikea” voi kuitenkin muuttua yhteen virtaavan rakkauden oikkujen mukaan, eikä ole sidoksissa velvoitteisiin.

Jouko Huttunen (2001, 48) kertoo kirjassaan, että avioon päätyvistä pareista eroaa 48 - 50 %, ja vaikka avoliittoon päätyvien parien eroja ei tilastoidakaan, tiedetään, että avoliitoissa eroon päädytään vielä helpommin kuin avioliitoissa. Isien kannalta tämä tarkoittaa sitä, että yli 20 000 isää määrittelee isyyttään vuosittain uudelleen, ja että yli 30 000 isä-lapsisuhdetta joutuu koetukselle uuden perhetilanteen edessä.

Avioerot ovat siis varsin merkityksellisesti osa nykypäivää. Tutkimuksen taustalla vaikuttava viitekehys onkin avioero. Pääkäsitteinä matriisissa ovat miehisuus, maskuliinisuus ja isyys. Isyys on yksi miehisyyden rooleista. Miten isyys huolehtivana, välittävänä ja rakastavana roolina sopii miehisyyden ikiaikaisiin koviin ideaaleihin eli yliverlaiseen hegemoniseen maskuliinisuuteen? Isyyttä pyrin pohtimaan sen murtumakohdassa silloin, kun isää on kohdannut avioero. Kenties tämä isyyden murtuminen mahdollistaa uudenlaisen isyyden arvioinnin.

Parisuhteiden hajotessa vanhemmuutta ei voida eikä usein halutakaan pyyhkiä pois. Vaikeassa tilanteessa vanhemmuus joutuu kohtaamaan uusia haasteita. Enää ei perinteinen äitiyden tai isyyden malli olekaan riittävä.

Tutkimuspareinani ovat pääpiirteittäin isyys – miehisuus ja maskuliinisuus. Tutkimuksessa lähestytään avioeroisien isyyttä teemahaastattelun kautta. Näen isyyden sukupolvellis-historiallisena jatkumona, mutta tutkimuksessani pyrin pääsemään nykyään niin tavallisen isyyden todellisuuden, avioeroisuuden sisälle.

Pyrin luomaan tutkimuksellani laadullista tietoa isyydestä avioeron yhteydessä. Tärkeää on se, miten miehet asiat kokevat. Tarkoituksena on antaa heille ääni ja pyrkiä ymmärtämään jatkumoa ja nykyhetkeä.

Opinnäytetyö on jäsentynyt niin, että aluksi työssä on teoreettinen viitekehys, jossa käyn yleisesti läpi perhettä, avioeroprosessia, miehuutta ja isyyttä. Sen jälkeen tulee tutkimustehtävien esittely, tutkimuseettiset kysymykset ja tutkimustulokset. Lopuksi vedän yhteen teoreettista viitekehystä ja tuloksia pohdintaosiossa.

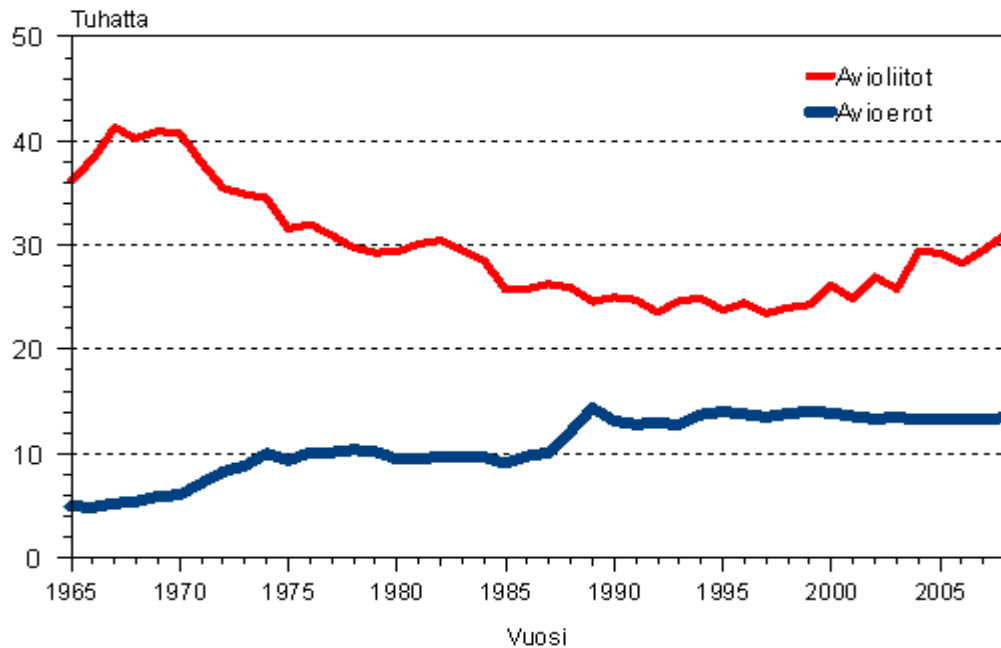
2 YLEISTÄ PERHEESTÄ JA SEN HAJOAMISESTA

Perhe on järjestelmänä ja ihmisten kokemana paikkana muuttunut moninaiseksi. Vielä 50-luvulla porvarillisissa unelmissa perheen roolitukset olivat yksiselitteiset, ja tehtävä oli yksinkertainen. Äiti, isä ja lapset tiesivät paikkansa, ja tehdas tuotti valtiolle arvokasta työvoimaa. Nykyään perheen sisäiset roolitukset eivät ole niin yksiselitteisiä kuten vanhat perhemallit antavat olettaa. Perheet ovat moniarvoisia ja värikkäitä yksiköitä, joissa näkyy ”elämisen jälki”, eletty elämä.

2.1 Perhe käsitteenä

Perhe ei ole käsitteenä yksiselitteinen. Riitta Jallinoja (1985, 7) on käsitellyt perheen käsitettä Johdatus perhesosiologiaan-teoksessaan. Perhettä voi tarkastella muun muassa funktionaalisen, kriittisen, familistisen tai individualistisen näkemyksen kautta. Perhe yksinkertaisimmillaan käsitteeksi määriteltynä on sosiaalinen yhteisö, johon kuuluu vähintään kahden peräkkäisen sukupolven edustajia. Lapsella on siinä keskeinen asema ja jäsenillä yhteisyyden tunne. Lisäksi perhe myös useimmiten asuu yhdessä.

Huttunen toteaa (2001, 36) puhuessaan yhteiskunnallisista perheen muutoksista, että 1960-luvulla hyvinvointivaltioajattelu supisti perheen vastuuta jäsenistään siirtäen sitä kunnalle ja yhteiskunnalle. Perheen yhteiskunnallista vaikutusta väheksyvät näkemykset lisääntyivät 1970-luvulla. Kuitenkin perheen subjektiivisen kokemuksen merkityksen arvostus on osoittanut vastakkaista suuntausta. Jo 1960-luvulta lähtien henkilökohtaisen vapaa-ajan merkitys alkoi vähentyä, ja ihmiset yhä enemmän arvostivat perhettä yhteisenä kokemuskenttänä. Työn ja perheen suhde tärkeysjärjestyksessä alkoi kallistua perheen kannalle 1970- ja 1980-luvuilla. Perhettä pidetään yhä kaikkein korkeimmalla ihmisten arvostuksissa.

TAULUKKO 1: Avioliitot ja avioerot 1965–2008 (Tilastokeskus, 2009)

Taulukossa 1 kuvataan, millainen on ollut avioerojen ja avioliittojen kehittymisen suhde vuosina 1965 - 2008. Avioliittoja solmittiin eniten vuosina 1967 - 1970 eli noin 40000 - 42000, jonka jälkeen avioliittoluvut lähtivät merkittävään laskuun. Taulukon mukaan aallonpohja oli 1985 - 1999. Silloin avioliittoja solmittiin vuosittain 24000 - 26000. Vuoden 1999 jälkeen avioliittojen arvostus on taulukon mukaan lähtenyt selvään nousuun, ja vuonna 2008 vuosittaisten solmittujen avioliittojen määrä oli tavoittanut 32000 liiton määrän.

Taulukossa 1 kulkeva avioerokäyrä osoittaa 1965 - 2008 nousevaa trendiä. Käyrä osoittaa nousua vuodesta 1965 aina 1989 asti, jolloin se kohtasi huippunsa eli noin 16000 hajonnutta avioliittoa vuodessa. Vuoden 1989 huipun jälkeen avioerojen määrä on pysynyt melko vakaana osoittaen jopa hienoista laskevaa trendiä.

Taulukossa ilmenevien solmittujen avioliittojen ja eronneiden perheiden määrä ovat lähinnä toisiaan vuosina 1989 - 1999, jolloin jokaista solmittua 24000 - 26000 avioliittoa kohden erottiin noin 14000 - 16000 tapauksessa.

2.2 Ydinperhe ja perinteinen perheroolitus

Castren (2009, 40) tiivistää ydinperheen käsitteen heteroseksuaalisessa parisuhteessa asuvaan mieheen ja naiseen sekä heidän (tai ainakin toisen) biologiseen lapseensa.

Vaikka erojen tavanomaisuus ja niiden seurauksena syntyneet perhemallit ovat moninaisia, suomalaisessa yhteiskunnassa tukeudutaan ydinperheeseen yhä perheen tyyppisuuntauksena (Mts. 41).

Ydinperhe mielletään isän, äidin ja lapsen muodostamaksi kolmiosuhteeksi. Tämä kolmiosuhde asettaa kullekin osapuolelle omat odotusroolinsa. Roolijakoineen ydinperhettä pidettiin yhteiskunnallisena ja psykologisena välttämättömyytenä (mts. 40 - 41), kun taas Jallinoja (1985) kuljettaa rinnalla Robert Balesin ja Talcott Parsonsin (1956, 16 - 17) ajatusta, että ydinperheen perustehtäviä on kaksi. Ne ovat ensinnäkin lasten sosiaalistaminen yhteiskunnan jäseniksi, ja toiseksi aikuisten persoonallisuuden vakauttaminen niin, että he pystyvät toimimaan yhteiskunnan jäseninä.

2.3 Monimuotoinen perhe

Perhe on muuttanut muotoa avioerojen ja muiden yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi, esimerkiksi muun muassa sateenkaariiperheet. Käsittelen luvussa perheitä kohdanneita muutoksia eron näkökulmasta, ja millaista perhekenttää ero luo.

2.3.1 Yksinhuoltajuus ja yhteishuoltajuus

Yksinhuoltajuus on epämääräinen termi. Sillä saatetaan tarkoittaa virallista huoltoratkaisua, jossa toinen vanhemmista on nimitetty lapsen viralliseksi huoltajaksi. Toisaalta yksihuoltaja-nimitystä käytetään kuvaamaan yleisemmin sitä, että toinen vanhemmista vastaa yksinään lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Jälkimmäisen määrittelyn mukaan perheitä kutsutaan arkikielessä yksinhuoltajaperheiksi, koska ulkopuolisilla ei ole tietoa, kuinka paljon lapsi viettää aikaansa etävanhemman luona. (Huttunen 2001, 52.)

Yhteishuolto on nykyään melkein normi, jos erityistä estettä sille ei voida esittää. Yhteishuollon prosentuaalinen osuus on noussut viimeisen parinkymmenen vuoden takaisesta 30 prosentista nykyiseen 80 - 90 prosenttiin. Yhteishuollon vahvistamisella on pyritty vaikuttamaan lapsen isäsuhteeseen sitä lujittaen. Taustalla lienee kuitenkin

vaikuttanut oleellisempia asioita sen säilymisen kannalta, kuten isän asuminen ja työolot, isän ja äidin välinen yhteydenpito sekä todellinen halu ylläpitää isäsuhdetta. (Mts. 53.)

2.3.2 Vuoroasuminen tai jaettu vanhemmuus

Henriikka Linnavuori (2009, 145) kirjoittaa, että sosiaali- ja terveysministeriön asettama isätoimikunta esittää huollon ihannemalliksi todellisen yhteishuollon, jossa lapset asuisivat vuoroin molempien vanhempien luona.

Vuoroasumista tukee vanhempien korkea koulutus sekä riitojen vähäisyys ennen eroa ja sen aikana. Enemmän kuin lasten iällä, sukupuolella tai lukumäärällä on huolto-
muodon valinnassa kyse vanhempien intresseistä ja neuvottelukyvystä. (Mts. 147.)

Vuoroasumisesta on tehty useita tutkimuksia. Usein sosiaaliviranomaiset ovat sitä mieltä, ettei vuoroasumista tulisi esitellä lainkaan lapsen etuun vedoten. Mitä siis todellisuudessa tiedämme vuoroasumisesta? Suomessa asiaa on tutkineen Maarit Silvénin (2005) mukaan vuoroasuminen onnistuessaan luo lapselle läheisten ihmisten turvaverkon. Lea Pulkkinen (2002) kritisoi yhteishuoltoa analysoimattomana ihanteena. Hänen mukaansa se saattaa olla tällaisissa tapauksissa lapsen edun vastaista. Aino Ritala-Koskinen (2001) taas toteaa asiantuntijoiden usein suhtautuvan negatiivisesti lasten vuoroasumiseen. Sosiaalitoimelle tarkoitettussa *Lapsen etu erotilanteissa* tarjoaa mallia lapsen etujen punnintaan edellytysten, etujen ja haittojen suhteen vuoroasumista pohdittaessa. (Mts. 145.)

Linnavuoren (2009, 147) mukaan Margaret Robinson (1991) on todennut, että lapset hyötyvät huomattavasti, jos molemmat vanhemmat jatkavat aktiivista vanhemmuuttaan myös eron jälkeen. Hän näkee vuoroasumisesta saatavan hyödyn symbolisena. Vanhemmat ovat edelleen kiinnostuneita heistä ja ovat läsnä heidän elämässään. Lapset saavat myös monipuolisemman perhekuvan asuessaan kahta perhettä.

Vuoroasuvilla lapsilla oli läheiset suhteet molempiin vanhempiin, mikä muistutti eroa edeltänyttä vanhempi-lapsi-suhdetta. Vuoroasuvat lapset olivat myös tietoisia siitä, että he ovat tärkeitä ja että heitä rakastetaan. Lapset pitivät tärkeänä kontaktin säily-

mistä molempaan vanhempaan. Vuoroasuneet nuoret aikuiset sanoivat pitävänsä vuoroasumista parhaana vaihtoehtona mahdollisen eron jälkeen. (Mts. 148.)

2.3.3 Uusperheet

Uusperheiden muodostuminen ja määrä riippuu välillisesti avo- ja avioeroista, sillä vaikka avio- ja avoerojen seurauksena tulee uusia yksihuoltajia ja etävanhempia, suurin osa kummastakin ryhmästä solmii aikanaan uuden parisuhteen. Tämän suhteen ympärille muodostuvaa perhettä kutsutaan uusperheeksi, jonka seurauksena etävanhemmuus ja yksinhuoltajuus muuttuvat olennaisesti sekä isyyden että äitiyden osalta. (Huttunen 2001, 55.)

Ongelmalliseksi uusperheen tekee biologisen ja sosiaalisen vanhemmuuden käsitteet. Sosiaalinen perhe edellyttää toteutuakseen sidosten vaihdettavuutta ja korvattavuutta, kun taas ajatus lapsen biologisten suhteiden vaalimisesta on vastakkainen näkökulma. Ydinperheessä nämä kaksi ajattelutapaa tukevat toisiaan. Uusperheessä biologisen vanhemmuuden tukeminen aiheuttaa kitkaa, koska laajimmillaan lapsen kasvatukseen on vaikuttamassa neljä aikuista, joiden välit voivat olla hyvinkin tulehtuneet. (Castren 2009, 91.) Mikäli uusperheestä muodostuu sen jäsenille sosiaalinen perhe, häivyttää se lopulta pois biologisen vanhemmuuden merkityksen. Sosiaalisen vanhemmuuden kautta uusperheen vanhemmista tulee lopulta myös psykologisia vanhempia, vaikka isäpuolet ja äitipuolet kokivatkin olevansa vain ”toinen vanhin” eivätkä pyrkineet mitalitoimiaan biologista vanhemmuutta. He kokivat kuitenkin biologisen vanhemmuuden tunkeutumisen uusperheeseen ongelmallisena (mts. 90).

2.4 Äiti, isä ja lapset - perhe

Perheen sisällä tapahtuvat muutokset ovat kaksisuuntaisia. Voidaan ajatella, että yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat ihmisiin, ja ihmiset uudenaikaisissa olosuhteissa toteuttavat erilaista perheen todellisuutta. Tämä taas muuttaa perheen kenttää pirstaleisemmaksi eikä voida puhua enää yhdenlaisesta perheestä - jos siitä on koskaan voitu puhuaakaan. Kuitenkin ydinperheen hajoamisen taustalla on suurimpana vaikuttajana ihmisten yksilöitymis-tendenssit. Perhe ei olekaan osiensa yhteen sulautuma, vaan yksilöidensä summa, joka ei välttämättä tyydytä kaikkien sen osapuolien päämääriä.

Huttunen tuo julki teoksessaan, että muutokset sukupuolirooleissa ja työnjaossa ilmentävät yksilöiden itsenäistymispyrkimyksiä. Ilmiö on osa laajemmalti yhteiskunnassa tapahtuvaa muutosta, jossa naisena tai miehenä oleminen joutuu yhä uudelleen ja uudelleen määrittelyn kohteeksi. (Huttunen 2001, 44.)

Yhteiskunnallinen perhekäsitys on kuitenkin melko staattinen eikä vastaa kovinkaan hyvin perhekentän todellisuutta. Perhe nähdään vieläkin ylivertaisena yhteisönä yli muiden. Perinteisen perheen dynamiikan malli on kiinteästi sisäänrakennettu esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmään, jossa se valinnanvapauden nimissä ohjaa sukupuolenmukaiseen käyttäytymiseen perheissä. Näin se vahvistaa sukupuolenmukaista resurssien ja vallan jakoa yhteiskunnassa, niin kutsuttua julkista tai hyvinvointimatriarkaattimallia, jota kutsutaan myös sukupuolisopimukseksi. (Hokkanen 2008, 83 - 84.) Näin perheen staattisuuden vaikeus on sosiaalikoneiston kannalta ongelma. Perheen monimuotoisuuden hyväksymisen ja sukupuolen mukaisen käyttäytymisen dynaamisuuden havaitseminen on hankalaa

2.5 Eroamisen prosessi

Avioero prosessina on monitasoinen käsite. Avioeroa voidaan ajatella lainsäädännöllisesti hakemusasiana tai emotionaalisena, psyykkisenä, fyysisenä, taloudellisena, sosiaalisena ja vanhemmuudellisena prosessina, jonka jokaisen erottavan on käytävä läpi.

Avioero

25 § (16.4.1987/411)

Puolisoilla on oikeus saada avioero harkinta-ajan jälkeen.

Puolisoilla on kuitenkin oikeus saada avioero ilman harkinta-aikaa, jos he ovat asuneet erillään keskeytyksellä viimeiset kaksi vuotta.

Avioero on hakemusasiasia, jonka käsittelyyn sovelletaan avioliittolain lisäksi hakemusasioita käsittelevää oikeudenkäyntikaaren 8. lukua. Vuonna 1988 voimaan tulleen avioeronormiston uudistuksen jälkeen ei tarvitse enää ottaa kantaa syyllisyyteen tai syyttömyyteen, avioeroperusteisiin tai vahingonkorvausvaateisiin. Avioeroon liittyviä henkilökohtaisia ristiriitoja tai liitännäisoikeudenkäyntejä uudistus ei kuitenkaan

luonnollisesti poistanut. Varallisuuden jaosta ja lapsiin kohdistuvista kysymyksistä käydään edelleen pitkiä ja vaikeitakin oikeusprosesseja. (Gottberg 2007, 44.)

2.6 Avioeroprosessin vaiheet ja niiden seurannaisvaikutukset

Erosta puhuttaessa parisuhteen taitekohtana puhutaan erokriisistä, joka varsin usein nykyään päättyy eroon (Airikka 2003, 22). Alempana on kriisin vaiheista sovellettu versio koskien avioeroprosessia ja sen seurauksena syntyviä eron eri tasoja.

TAULUKKO 2: Avioeron vaiheet ja eroprosessin osa-alueet (Korovuo & Tenhunen-Kejonen, 2004)

<u>AVIOERON VAIHEET</u>		<u>AVIOEROPROSESSIN OSAALUEET</u>
Erouhan toteaminen	(Shokkivaihe)	Emotionaalinen ero alkaa
Keskusteluvaihe		
Toimintavaihe	Shokkivaihe	Taloudellinen ero
AVIOEROHAKEMUS		
	Reaktiovaihe	Vanhemmuuden ero
		Juridinen ero
Eropäätöksen jälkeinen aika	Työstämis- ja käsittelyvaihe	Sosiaalinen ero
		Psyykkinen ero
Uudelleensuuntautuminen eron jälkeen	Uudelleensuuntautumisen Vaihe	

Puhuttaessa erouhan toteutumisesta taulukossa 2 tarkoitetaan sitä, että toinen puolisoista kiinnittää huomiota avioliiton ongelmiin ja asettaa samalla avioliittonsa kyseenalaiseksi. Tällöin aviopuolisot huomaavat loitontuneensa toisistaan ja tämä johtaa vakaviin tiedonkulkuongelmiin sekä tärkeiden aiheiden välttelyyn yhteisessä keskustelussa.

Puhuttaessa keskusteluvaiheesta tarkoitetaan vaihetta, jossa pyritään sovintoon. Tyyppillistä vaiheelle on rakkauden ja tunteiden väheneminen, ristiriitaiset tuntemukset, tunteiden myllerrys sekä irtisanoutuminen julkisesta yhteisvastuusta. Vaiheeseen

yleensä liittyy emotionaalisen osa-alueen eroprosessi, tunnepohjainen luopuminen yhteisestä elämästä ja parisuhteesta. (Mt.)

Toimintavaiheella tarkoitetaan eron aktiivista toteuttamista. Toimintavaiheessa ryhdytään aktiivisesti toimiin eron saamiseksi. Tunne-elämää leimaavat läheisyys, ahdistus ja epävarmuus. Tällöin perheen tila tulee ympäristön tietoon. Shokki- ja reaktiovaiheen katsotaan usein ajoittuvan tähän vaiheeseen, joskin reaktiovaihe voi jatkua vielä pitkään. Tällöin konkreettisen ja selvän avun tarve on suurin. Osapuolien toimintakyky ei ole silloin luotettava: olo on epätodellinen, ja muisti voi päätkiä. Tähän vaiheeseen kuuluvat syyllisyys, uhriajattelu, itsetuhoisuus ja päihteiden käyttö tunteiden helpottamiseksi voivat olla yleisiä. Tähän vaiheeseen liittyy juridinen ja taloudellinen ero sekä vanhemmuuden toteuttaminen erillään. Vaiheeseen kuuluu olennaisesti luopuminen monista asioista. (Mt.)

Vaiheeseen eropäätöksen jälkeen sisältyy eron syiden pohdiskelua ja henkilökohtaista arviointia avioliiton merkityksestä itselle. Tässä vaiheessa luodaan sopimuksia uusista käytännöistä, joita tarvitaan lasten huoltamiseen, asumiseen, tapaamiseen ja elatukseen sekä omaisuuden jakamiseen. Kriisiprosessissa on meneillään työstämis- ja käsittelyvaihe, jonka tarkoituksena on entisestä toipuminen ja surun sureminen, pelkojen työstäminen ja sopeutuminen. Eropäätöksen jälkeinen aika on sosiaalisen osa-alueen prosessointia, joka tarkoittaa rooleihin, odotuksiin ja identiteettiin liittyvien tunteiden psyykkistä työstämistä. (Mt.)

Uudelleentyöstämisvaiheessa itsetunto palautuu ja henkilö alkaa löytää uusia kiinnostuksenkohteita. Kokemansa perusteella ihminen luo uuden perustan elämälleen, joka voi olla aiempaa vahvempi. Tuskan hallitsemiseen alkaa löytyä keinoja. (Mt.)

2.7 Ero ja vanhemmuus

Avioero on perheen ja sukulaisuuden ymmärtämisen kannalta kiinnostava. Perheen idean kannalta se on antiteesi, ei-perhe, sillä se päättää perheen perustana olleen liiton puolisoitten välillä. Toisaalta se ei kuitenkaan nykykäsitysten mukaan päättä vanhemmuuden sidosta. (Castren 2009, 24-25.)

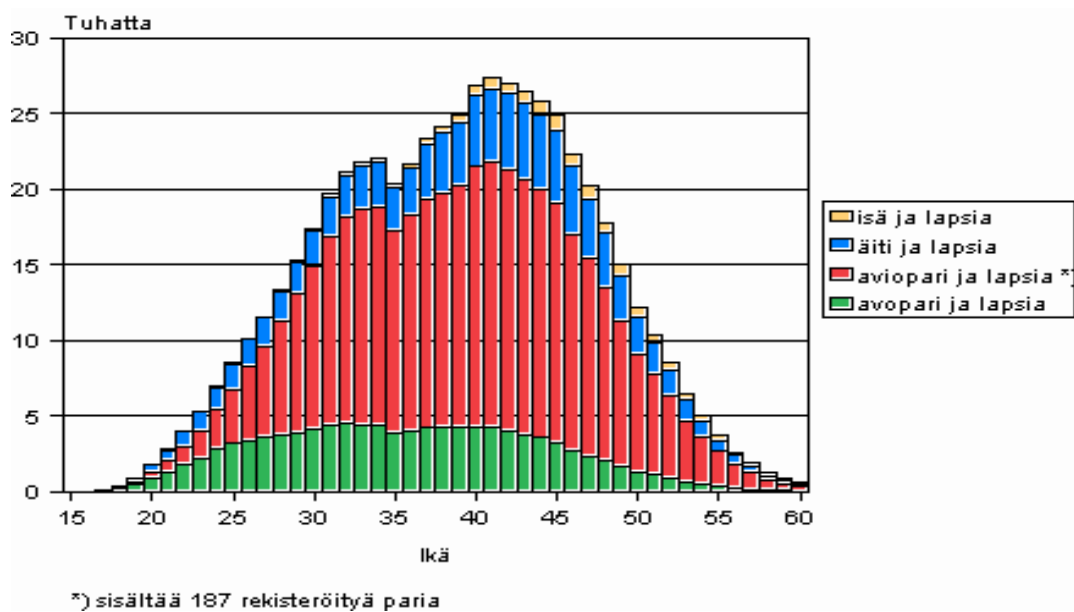

Ero on yksi vanhempien elämänvalinnoista, mutta sen seurauksena tavalliset lapset muuttuvat ”huonon karman” avioerolapsiksi. Tosin viimeaikaisissa tutkimuksissa on alkanut ilmetä myös näkemyksiä, joiden mukaan ero saattaisi olla lapselle riskin lisäksi myös mahdollisuus.

Eron seurauksen äideistä ja isistä tulee lähi- tai etävanhempia, tapaavia tai lapsen kanssa asuvia vanhempia, tai vielä kielteisemmältä kuulostavia elatusvelvollisia tai yksihuoltajia (Hokkanen 2005, 105).

Kuten avioliiton aikaanakin eron jälkeen suurin vastuu lapsen huollon ja hoidon järjestelyistä lankeaa äideille. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen mukaan (2009) päätettiin 35 244 lapsen huollosta, joissa yhteishuoltajuuteen päädyttiin 93 prosentissa, 6 prosentissa äidin yksinhuoltajuuteen ja isän yksinhuoltoon jäi alle 1 prosentti tapauksista. Lapsen ollessa vanhempi hänellä on suuremmalla todennäköisyydellä yksi huoltaja kahden sijaan. Avioeron jälkeen 89 prosenttia 1-2-vuotiaista lapsista asuu äidin kanssa osuuden pienetessä hitaasti lasten iän kasvaessa. Vastaavasti isän luona asuvien lasten osuus nousee lasten iän kasvaessa. Äidin luona asuu hieman suurempi osa tytöistä verrattuna poikiin kaikissa ikäryhmissä. (Hokkanen 2005, 24.)

KUVIO 1: Lapsiperheet 2008 (Tilastokeskus, 2009)

Kuviossa 1 esitetään lapsiperheiden tyyppien osuudet ja määrät suhteessa ikään. Selkeästi yleisin ja suurin yksittäinen ryhmä on aviopari ja lapsia. Sen huippu asettuu 30 - 45 ikävuoden tienoille, jolloin perheitä on noin 18 - 23 tuhatta.

Kuviossa avoparien muodostamat perheet piirtävät melko tasaisen käyrän, jossa huippu asettuu 30 - 35 ikävuoden kohdalle noin 4-5 tuhatta, mutta ei huomattavasti muuta kurssiaan, vaan tasaisesti laskee sen jälkeen.

Kuvion mukaan perheiden eri muotojen määrällinen huippu sijoittuu 40 - 43 ikävuoden tienoille, jolloin se on noin 26 - 27 tuhatta perhettä.

Kuviossa yksittäisten vanhempien ja lasten muodostamien perheiden ilmeneminen on mielenkiintoista. Naiset toimivat taulukon mukaan melko tasaisesti lapsen huoltajana, mutta miesten määrä nousee vanhempana noin 40 ikävuodesta eteenpäin.

Mielenkiintoinen on myös taulukossa noin 35 ikävuoden kohdalla tapahtuva notkahdus kaikissa perhetyypeissä. Selityksenä sille voisi olla esimerkiksi se, että ensimmäinen perheen perustusvimma on hiipunut, ja keskitytään muihin asioihin kuten esimerkiksi työhön.

Lapsen ikä erohetkellä vaikuttaa huomattavasti huoltosopimukseen. Yli puolessa vauvaikäisten lasten huoltajuuksista äiti on yksinhuoltaja eron sattuessa. Kolmevuotiaan lapsen eroavat vanhemmat solmivat jo yleisemmin yhteishuoltosopimuksen. Yleisimmin yhteishuoltajuuden piiriin sovitaan yli 10-vuotiaat lapset (Mts. 23.)

Kun lapsi on toisen vanhempansa luona, on kyseessä sitten viikonlopputapaaminen tai yhdessä asuminen, pitää vanhemman tuona aikana ottaa kokonaisvastuu lapsesta yksin. Silloin ei voi tukeutua keskinäiseen työnjakoon tai yhdessä tekemiseen. Kyse on silloin jaetun vanhemmuuden sijaan pikemminkin ajallisesti ja tilallisesti eriytyneestä vanhemmuudesta. (Notko & Sevón 2008, 35.)

2.8 Eron jälkeiset järjestelyt ja isyyden arki

Eron jälkeisiin järjestelyihin sisältyvät käytännölliset järjestelyt huollosta ja elatuksesta, mutta nämä järjestelyt pitävät sisällään uudenlaista perheen arkea. Tähän arkeen

kuuluu lapsen läsnä ollessa kokonaisvaltaista vanhemmuutta kodinhoidollisine velvollisuuksineen. Koska lapsella kuitenkin on kaksi kotia, on myös siirtymiä ja totaalista osattomuutta. Ollaan ikään kuin vuorovanhempia.

2.8.1 Huoltajuus

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sääntelyn uudistus tuli voimaan vuonna 1984. Lain merkityksellisyys perustuu siihen, että sen perusteella lapsella on oikeus saada huoltoa vanhemmaltaan näiden parisuhteen muotoon tai siinä tapahtuviin muutoksiin katsomatta. (Gottberg 1997, 131.)

Huolto tarkoittaa lapsen henkilökohtaista hoitamista ja huoltamista ja vastuun kantamista lapsesta. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkia niitä asioita, jotka eivät kuulu lapsen holhouksen eli omaisuuden hoidon piiriin. (Mts. 164.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

1 LUKU

Yleiset säännökset

1 §

Lapsen huolto

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (FINLEX, 1983.)

Yhteis- tai yksihuoltajapäätöksistä huolimatta lapsen tulee virallisesti asua toisen vanhemman luona. Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen oikeus pitää yhteyttä ja tavata toista vanhempaansa. Vanhemmat voivat sopia asioista, jotka sitten sosiaalitoimi vahvistaa. Riitaisissa asioissa tuomioistuin määrää tapaamisoikeudesta sekä tapaamisen ja luonapidon ehdoista. (Gottberg 1997, 171.)

2 §

Tapaamisoikeus

Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu.

Lapsen vanhempien tulee keskinäisessä yhteisymmärryksessä ja pitäen silmällä ennen kaikkea lapsen etua pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu 1 §:ssä säädettyjen periaatteiden mukaisesti. (FINLEX, 1983.)

Laissa ei ole määritelty erikseen tapaamisoikeuden mallia tai laajuutta, joten tapaukset ratkaistaan yksittäin. Periaatteessa tapaamisoikeus voidaan määrittää jopa niin, että lapsi käytännössä oleskelee yhtä paljon kummankin vanhemman luona. Tapaamisjärjestelyjen ensisijainen tavoite on lapsen etu eikä vanhempien mukavuus tai heidän taloudelliset intressinsä. (Mts. 172.)

Suurin osa suomalaisista lapsista jää vanhempien erottua asumaan äidin luo. Kuitenkin nykyisin vanhemmat usein jakavat lapsen huoltajuuden ja neuvottelevat keskenään lapsen kasvatusvastuun jakamisesta eron jälkeen. (Bromberg & Hakovirta 2009, 123-124.)

Brombergin ja Hakovirran (2009, 124) mukaan Duncan ja Brooks-Gun (2000) ovat todenneet, että lapsen suhde isään rakentuu ennalta sovittujen tapaamisten varaan. Lapsen oikeus kumpaankin vanhempaan on keskeinen juridinen oikeus, joka perustuu kansalliseen lainsäädäntöön sekä YK:n lapsen oikeuksia perustuvaan yleissopimukseen. Useissa tutkimuksissa on todettu, että yhteyden säilyminen siihen vanhempaan, jonka luona lapsi ei asu, on tärkeä seikka lapsen hyvinvoinnin kannalta vanhempien eron jälkeen.

Brombergin ja Hakovirran (2009, 125) mukaan Amato ja Gilbreht (1999) ovat todenneet, että isät voivat erosta huolimatta olla tukena lapsen kasvussa ja kehityksessä jakamalla vanhemmuutta lapsen äidin kanssa ja ylläpitämällä suhdetta lapseen. Eron jälkeen vanhemmuus voidaanakin jakaa sosiaaliseen, psykologiseen ja taloudelliseen vanhemmuuteen.

Huollosta määräämiseen liittyy monia siitä seuraavia käytännön järjestelyjä vanhempien arkeen. Koska lapsella on oltava yksi vakituinen asuinpaikka, pitää kuljettamiset pystyä järjestämään eron jälkeen. Se, kuinka sujuvaa kuljetusten järjestäminen on, riippuu vanhempien yhteistyökykyisyydestä. Vanhempien velvollisuudeksi jäävät sopimukset siitä, kuinka kuljetukset järjestetään.

2.8.2 Elatusmaksut

Elatukseen liittyy kaksi pääperiaatetta. Ensinnäkin elatuksella on turvattava lapsen ”kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttäminen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset”. Elatus siis muodostaa huollon taloudellisen perustan. (Gottberg 1997, 188.)

Toiseksi elatuksen tulee tapahtua vanhempien kykyyn pohjautuen, eli sitä arvioitaessa tulee ottaa huomioon vanhempien ikä, työkyky, mahdollisuus osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. (Mts. 188.)

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704

1 LUKU

Oikeus elatukseen ja elatusvastuu

1 §

Lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Se käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. (FINLEX, 1975.)

Elatusasiat ovat lähtökohtaisesti dispositiivisia asioita, eli vanhemmat voivat sopia siitä, miten elatus hoidetaan myös erillään asuttaessa. (Mts. 190-191)

Elatusmaksut ovat edellytys lapsen huollon ylläpitämiseen. Kuitenkin on sopimuksenvaraista, kuinka elatusmaksuista päätetään. Vanhemmuuden osalta perustarpeista puhuminen kuuluu sen arjen sujumiseen, jolloin isä on tekemisissä lapsen kanssa tai huolehtii tämän ylläpidosta eron jälkeen. Perustarpeet sisältävät muutakin kuin vain aineellisen ja rahallisen ylläpidon, eli se on myös käsitteenä vahvasti hoivan sävyttämä. Perustarpeilla voidaan käsittää sitä, kuinka muun muassa vaatetus, ruoka, nukkuminen ja hygienia ovat eron jälkeisessä perheessä järjestetty.

3 ISYYYS

Käsittelen isyyden kerroksisuutta ja isän roolia suhteessa kiintymyssuhdeteoriaan. Mietin myös mikä merkitys sukupuolirooleilla ja miehisyyden kovilla arvoilla on isyyden suhteen. Käsittelen millaisia yhteiskunnallisia toimenpiteitä on pyritty tekemään isyyden vahvistamiseksi.

3.1 Isyyden kerroksisuus

Suomalaisista isistä 70 % on yhä ydinperheisiä. ”Normaalin” isyyden ulkopuolelle jäävät siis avioliiton ulkopuoliset ja etävanhemmuusisät sekä erittäin pieni joukko yksinhuoltajaisiä. Lapsista 83 % asuu kahden vanhemman kanssa, joista 85 % on avioliitossa ja 15 % avoliitossa. (Huttunen 2001, 69.)

Biologinen isyys perustuu lapsen ja vanhemman välillä vallitsevaan biologiseen eli perinnöllisyysuhteeseen. Juridinen isyys taas määrittyy pitkälti perusolettamuksellisesti biologisen isyyden pohjalta. Juridinen isyys koskee sitä miestä, jolla on yhteiskunnallisia oikeuksia ja velvollisuuksia lasta kohtaan lain edessä. Juridinen isyys voidaan määrittää kolmella tavalla: avioliiton isyysolettan, isyyden tunnustamisen tai vahvistamisen sekä adoption nojalla. Juridinen isyys voidaan kuvitella sipulin kaltaisesti muodostuvaksi kerroksittaiseksi oikeuksien ja velvollisuuksien keräksi, jossa sisimpänä on vanhemmuus ja jonka ympärille kietoutuu huoltajuus ja elatusvelvollisuus. (Mts. 58 - 60.)

Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan samassa taloudessa lapsen kanssa asumista, lapsen arjen jakamista sekä vaihtelevassa määrin ajan, huolenpidon ja hoivan antamista lapselle. Sosiaalisena isyyteen kuuluu myös julkinen esiintyminen lapsen kanssa sosiaalisissa tilanteissa, joissa miehen isyys saa julkisen ulkopuolisen hyväksynnän, ja ulkopuoliset tottuvat ajatukseen kyseisen miehen isyydestä. (Mts. 62.)

Psykologinen isyys painottaa isyyden tunnepohjaista, kiintymykseen perustuvaa puolta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä henkilöä, jota lapsi pitää isänään, ja jolla on hänen kasvatukseensa liittyvää arvovaltaa sekä henkilöä, johon lapsi on turvautunut ja turvaa. Psykologinen isyys rakentuu sosiaalisen isyyden pohjalle. Kuitenkaan tätä ei voida pitää itsestäänselvyytenä. Mies luo lapsen monenlaisia tunnepohjaisia merkityksiä, kuten halua hoivata, suojella, auttaa, tukea henkisesti, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä. Miehen ja lapsen välille on kehittynyt kiintymyssuhde. Tällaisesta vanhemmuudesta kumpikin osapuoli saa aitoa iloa ja tyydytystä. Psykologinen isyys on ansaittava olemuksellaan, käyttäytymisellään ja toiminnallaan. Pohjimmiltaan psykologinen isyys nojaa erilaisissa varhaishoitosuhteissa läsnäoloon. (Mts. 64 - 65.)

3.1.1 Isän rooli ja kiintymyssuhdeteoria

Äidin erityistä roolia lapsen kehityksessä on korostettu ja perusteltu kiintymyssuhdeteorioihin vedoten. Klassista kiintymyssuhdeteoriaa edustaa John Bowlbyn teoria kiintymyksestä äidin ja lapsen välillä. Teorian perusidea on siinä, että lapsen varhaiskehitystä säätelee vahvasti turvallisuuden tarve ja pyrkimys pysytellä erityisesti potentiaalisesti vaarallisissa tilanteissa mahdollisimman lähellä hoivaavaa aikuista. Kiintymyssysteemin on katsottu muovautuvan siitä, kuinka ennalta arvattavasti ja luotettavasti lähivanhin (yleensä äiti) reagoi lapsen läheisyyden tarpeeseen. Tämän pohjalta lapselle muotoutuu rakkaus äitiin sekä perusturvallisuus, joka on lapsuuden tärkein kehitystehtävä. (Salo 2002, 52 - 64.)

Jaana Vuori (2003, 53) siteeraa asiantuntijakeskustelussa Risto Vuorista (1997), jonka mukaan miehiä on kannustettu ottamaan yhä suurempaa roolia lasten kasvatuksessa. Psykologisesti lapsen kasvun kannalta isää pidetään etäisenä turvasatamana, johon lapsi voi samaistua uudelleenlähentymisvaiheessa. Lapsen ja isän suhteeseen ei usein

sisälly samanlaista riippuvuutta ja ristiriitaisuutta kuin suhteessa äitiin. Näin isän kanssa toimiminen tuo tervettä liikkumatilaa lapselle ja mahdollistaa erillisyysohjelman suotuisan ratkaisun. Lapsi saa rauhassa kypsyä symbioosista luopumiseen.

Ensimmäinen vuosi lapsen elämästä on pyhitetty naisen ja lapsen välisen kiintymyssuhteen luomiselle. Tämä vääjäämättä ajaa miehet varhaisessa vaiheessa etäälle lapsistaan. Näin isistä saattaa jo varhaisen hoivaideologian tuotteina syntyä ”haamu” isiä tai kuriagentteja, jotka jäävät lapsilleen psykologisesti etäisiksi jopa koko loppuelämäksi. Bowlbyn teoriassa korostetaan naisen ja lapsen varhaisen kiintymyssuhteen merkitystä korvaamattoman tärkeänä. (Huttunen 2001, 76.) Bowlbyn teoria edustaa stereotyyppistä sukupuoliroolitusta ja oikeuttaa lapsen kiintymyssuhteen yksin äitiin isyyden kustannuksella. Klassinen kiintymyssuhdeteoria näkee isyyden vasta toissijaisena vanhemmuuden muotona.

3.1.2 Yhteiskunnallinen isyys

Minna Rantalaiho (2003, 205 - 206) viittaa Jaana Vuoren (2001) toteamaan, että vanhemmuuteen liittyvät etuudet ja oikeudet ovat äitikeskeisiä. Kuitenkin nykyisin on pyritty mahdollistamaan myös isien aktiivinen vanhemmuus jo varhaisesta kehityksestä alkaen, muun muassa vanhempainvapaan ja synnytyksissä mukanaolon muodossa. Myös neuvolaan isä on tervetullut siinä missä äitikin jopa ainoana vanhempana. Näin on pyritty luomaan suotuisa hyvinvointipoliittinen ympäristö, jossa on valmis käsitteistö miehen aktiiviselle vanhemmuudelle.

Ympäröivän kulttuurin tuottamat merkityssisällöt isyydestä ovat tärkeä osa isyyden kehitystä. 1960 - 1970-lukujen taitteesta lähtien on korostettu perhevastuiden jakamisen merkitystä. Kuitenkin 1980-luvun lopulla huoleen miehisyydestä ja isyydestä keskittyvissä foorumeissa heräsi muutostarve perhepoliittista järjestelmää kohtaan. Keskiössä oli isyys- ja maskuliinisuuspolitiikan sekä hyvinvointivaltion suhde. Tasa-arvopolitiikasta lähtevä keskustelu ei ollut sopusoinnussa vallitsevan miehisyyttä koskevan käsitteistön kanssa. Sosiaali- ja terveysalan kehittämiskeskus perustikin isät ja lapset -työryhmän 1990-luvulla tasa-arvoasiainneuvottelukunnan miesjaoston ehdotuksesta. Työryhmä korosti miehen suurempaa vastuuta hoiva- ja kotitöistä, ja näin miehen vanhemmuus nousi tärkeäksi keskustelukysymykseksi. (Mts. 213.)

3.1.3 Yhteishuoltajuudella kohti täydempää isyyttä

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetty laki vuodelta 1983 asettaa yhteishuoltajuuden säännöksi ja ihanteeksi. Yhteishuollossa lapsen huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huoltoon kuuluvista tehtävistä ja tekevät yhdessä lasta koskevat tärkeät ratkaisut. Kuitenkin lapsen edun ollessa vastoin yhteishuoltajuutta toimitaan yhteishuoltajuusperiaatteen vastaisesti. (Hokkanen 2002, 122.)

Kinnusen ja Röngän mukaan niissäkin perheissä, joissa yhteishuoltajuus toteutui, lähiivanhemmat tunsivat usein itsensä yksinhuoltajiksi. Etävanhemmat taas kokivat, etteivät pysty vaikuttamaan lastensa elämään haluamallaan tavalla (Mts. 125).

Lapsia koskevat järjestelyt usein näyttävät toteutuvan ikiaikaisten äiti hoitaa ja isä elättää sukupuolisopimuksen mukaan. Kuitenkin on viitteitä siitä, että käytännöllinen huolenpitotyö on jokseenkin sukupuolineutraalia lasten läsnä ollessa. (Mts. 126-127.)

3.2 Ylivertainen miehisuus ja isyyden sisäiset esteet

Hegemoninen maskuliinisuus on naistutkimuksen ja kriittisen miestutkimuksen käyttämä käsite. Sen ovat kehittäneet Carrigan, Connell ja Lee (1985). Hegemoninen maskuliinisuus kuvaa sitä, että on jokin sellainen maskuliinisuus, idea, jolle muut maskuliinisuudet ja feminiinisyys ovat alisteisia. Kysymys on siis vallasta. Hegemonia on patriarkaalinen, mutta myös patriarkatin sisäinen hierarkia, joka ei ainoastaan perustu voimankäyttöön, vaan piilee myös kätkeytyneinä yhteiskunnallisiin normeihin ja rakenteisiin kuten uskonnolliseen oppiin ja harjoittamiseen, joukkotiedottamisen sisältöön, palkkarakenteisiin, asumisjärjestelyihin sekä vero- ja sosiaaliturvapolitiikkaan. (Sipilä 1994, 19-20.)

On otettava huomioon, että hegemoninen maskuliinisuus ei ole jokin pelottava mystinen jätti, joka asuu vuorilla, vaan se sisältää myös dynaamisen ulottuvuuden sen muuttaessa muotoaan ajassa ja paikassa.

Haluan hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä käyttäessäni korostaa sukupuoliroolin staattista olemusta nimenomaan kahlitsevana hierarkiana erityisesti isyyden näkökulmasta. Kaikki sukupuoliroolien uudelleenmäärittäminen voidaan nähdä sukupuolten valtataisteluna ja tilanvaltauksina tai sukupuolirojen heikkenemisenä, uhkana niin patriarkaliselle kuin matriarkalisellekin yhteiskuntajärjestelmälle. Kuitenkaan yksilötasolla motiiveina harvoin ovat mitkään suuret käsitteet, kuten hegemoninen maskuliinisuus tai hyvinvointipatriarkaatti, vaan puhtaasti yksilökeskeisyys, individualismi tai jopa aito välittäminen.

Miehiä, joiden elämän keskiöön lapset ovat siirtyneet, voidaan pitää hegemonisen maskuliinisuuden murtajina. Tällöin mies astuu perinteiseen naisen elämänpiiriin. Työ ja kaverit eivät merkitsekään miehelle enää niin paljon, vaan hän haluaa hoivata lapsia ja olla heidän kanssaan. (Mts. 24.)

Intressien perheellistymisessä mies näkee oman yhteiskunnallisen asemansa perhenäkökulman kautta uudella tavalla. Kärjistäen tässä prosessissa mies sitoutuu irtautumaan breadwinner-statuksesta. Perinteisesti miesten yhteiskunnalliset edut ovat rakentuneet ansiotyön, yhteiskunnallisen vallan, runsaan rahankäytön ja vapaan yksityisen elämän varaan. Menestyminen on vaatinut omat panoksensa. (Mts. 24-25.)

Vaikka isän voisi kuvitella olevan miehistä parhain, ei isyyttä ole kuitenkaan mielletty miehisyysskokeeksi. Tilanne on muuttumassa, sillä maskuliinisuuden uudelleenarviointi koskee myös isyyttä. Tässä muodossa isyydestä on muodostunut riitti, jossa mies kasvaa täyteen mittaansa pystyessään huolehtimaan toisesta ihmisestä. (Hokkanen 2005, 26.) Miehen uusi perhesuuntautuminen voidaan nähdä miehisyyden naisellistumisena, tai vanhemmuuden näkemisenä uutena miehisyyden mittarina. Miehisyyden naisellistuminen eli androgyynistyminen tuottaa sukupuolineutraalia miessukupuolta, koska se rikkoo perinteisiä sukupuolirooleja. Mikäli miesten isyyden laajeneminen vanhemmuuden osalta ajatellaan olevan sukupuolten välistä tilanvaltauskamppailua, voidaan perheorientoituneet miehet nähdä maskuliinisen vallan laajentajina. Nykyisin kuitenkin myös miehille on sallittua yhdistää työ ja perhe sen vaikuttaessa subjektiivisesti tavoittelemisen arvoiselta.

Johanna Mykkänen ja Jouko Huttunen (2008, 170) viittaavat Stetsin ja Turnerin (2005) tuloksiin, että 2000-luvun miestä velvoitetaan myönteisten tunteiden osoittami-

seen ja jakamiseen, mutta samalla heiltä odotetaan henkistä vahvuutta, jotta eivät negatiiviset tunteet saisi heilutettua heidän henkistä tasapainoaan. Aikamme mies on valinnan edessä. Vaihtoehtoina ovat perinteinen tunteista etäisyyttä ottava ja ”uuden ajan” tunneherkempi mies.

3.2.1 Sosiaalinen sukupuoli ja sukupuoliroolit

Sosiaalinen sukupuoli (gender) on kulttuurisesti tuotettu ja tarkoittaa niitä odotuksia, joita meihin miehinä ja naisina liitetään (Grönfors 1994, 66).

Vanha, vaikkapa 1950-luvun roolijako edusti selkeää miehen elatusvelvoitetta ja perheen ylintä valtaa, jossa miehen toimialueeksi ja pääasiassa kodinulkopuolinen julkinen maailma, kun taas äiti edusti vanhemmuuden tunne- ja hoivaavaa puolta. Roolijaotuksessa alkoi tapahtua 1960-luvulla muutoksia, ja tuota vuosikymmentä voidaankin pitää sukupuoli-ideologian taitekohtana. Taustalla vaikuttavia virtauksia ovat olleet tasa-arvoajattelun ja individualismin nousut, jotka ovat nostaneet keskiöön naisen oikeuden sekä taloudelliseen itsenäisyyteen että vapaaseen ammattiuran ja koulutuksen valintaan. Näin ollen miehelle on langennut suurempi ja laajempi vanhemmuuden kenttä. Miehen rooli on joutunut monipuolisemman määrittelyn kohteeksi. (Huttunen 2001, 44.)

Martti Grönfors (1994, 67) kirjoittaa tutkimuksista, joissa on tutkittu stereotyyppisiä käsityksiä miehuudesta ja naiseudesta. Hänen mukaansa tutkimuksissa tulee esiin, että naiset ovat passiivisia, aloitekyvyttömiä, pehmeitä ja emotionaalisia, kun taas mieheen liittyvät käsitteet aggressiivisuus, itsenäisyys, järkipärisyys ja aktiivisuus. Kuitenkin yhdysvaltalaisen tutkimusten mukaan, joita suoritettiin ympäri maailmaa, ainoat todelliset sukupuolten väliset erot löytyivät tyttöjen paremmasta verbaalisuudesta ja poikien visuaalis-spatiaalisesta ja matemaattisesta kyvystä sekä aggressiivisuudesta.

Stereotyyppiset roolikäsitykset näkevät siis miehet ja naiset toisilleen vastakkaisina, ainakin osittain. Rooliteoriat ovat pelkistettyjä, ja niitä voidaan kyseenalaistaa, koska ne eivät myöskään problematisoi roolien historiallis-sosiaalista sisältöä. (Mts. 73.) Nykyisen trendin mukaan sukupuolierot ovat kaventumassa, ja rooliteoreettinen näkemys on jäämässä yhä heikommalle.

Sukupuoliroolit ovat muuttuvia ja asettavat melko löysät puitteet toteuttaa vanhemmuutta. Kuitenkin perhe on yhteiskunnallisesti vahvasti matriarkaalinen. Käsitteet koti, perhe ja äiti ovat vahvasti sidoksissa naiseuteen. Voidaankin kysyä, kuinka sukupuolistereotypiat reagoivat vapaasti vanhemmuuden kanssa vai ovatko ne niin vahvoja, etteivät ne mahdollista stereotypioista vapaata vanhemmuuden uudelleen arviointia ja määrittelyä. Lisäksi voidaan tarkastella, kuinka dynaaminen sosiaalinen sukupuoli lopulta onkaan.

3.2.2 Mies- ja naistapaisuus

Ruumiinfenomenologisissa näkemyksissä sukupuoli näyttäytyy toiminnan tavaksi ja olemisen tyyliksi. Tutkimusalan alta löytyvät käsitteet nais- ja miestapaisuus, joilla viitataan sukupuolen mukaisiin toiminnan tapoihin ja olemisen tyyliin. Ne viittaavat siihen, mitä sukupuolellisella toiminnalla on historiallisesti ymmärretty. (Hokkanen 2005, 30.)

Tapaisuuksien mukaan miehillä on enemmän kotiuskottavuudeksi luokiteltua kurinpidollista auktoriteettia (mts. 124). Miesten on siis helpompi asettaa rajoja. Miehellä taas saattavat aiheuttaa hankaluuksia niin omat kuin lastenkin epämääräiset tunteet (mts. 131). Stressaamista huolenpitovastuusta pidettiin naistapaisena ja kyvyttömyyttä tehdä monta asiaa samanaikaisesti miestapaisena (Hokkanen & Kuronen 2008, 35). Äititapaisuutena on pidetty lasten päivittäisestä huolenpidosta ja hoivasta vastaamista ja miestapaisuudeksi on jäänyt elatusvelvollisuus (mts. 29 - 30). Suomalaisessa kasvatustieteessä painottuu yhä äidin ensisijaisuus, emotionaalisuus ja tunneherkkyys, kun taas isä kuvataan kaukaisempana auktoriteettina (mts. 170).

4 ERON JÄLKEINEN ISYYS

Eron kohdatessa vanhemmuus irtautuu parisuhteesta. Mikäli vanhemmat haluavat säilyttää ja jatkaa vanhemmuutta, on heidän luotava uusi eron jälkeinen hoivadynaaminen järjestelmä, joka saattaa vahvistaa vanhemmuutta. Molemmilla vanhemmilla on mahdollisuus ottaa vastuuta enemmän itsestään vanhempina, yksilöinä ja aikuisina, ilman parisuhteen rasitteita. (Kääriäinen 2008, 88.)

Tiina Hokkasen (2005, 29) mukaan Jouko Huttunen (1999) näkee hoivaavalle, vastuulliselle ja sitoutuvalle uudelle isyydelle yhteiskunnallisia perusteita. Avo- ja avioerojen ollessa pysyvä ilmiö joutuvat miehet luopumaan perinteisestä isyydestä, mikäli haluavat turvata suhteensa lapseensa. Perinteinen isyys ei välttämättä turvaa isän ja lapsen suhteen jatkuvuutta.

4.1 Isyys vedenjakajalla

Huolimatta yhteiskunnallisista yrityksistä turvata isyyttä, näkee Jouko Huttunen (1999) isyyden olevan vedenjakajalla. Se on haarautumassa ohenevaan tai vahvene-vaan isyyteen. Kumpikin uusi suuntaus poikkeaa perinteisestä sotien jälkeisestä hegemonisesta isyydestä. Niin poissaoleva kuin hoivaavakaan isä eivät vanhaa edusta vanhaa mallia. Ohenevaa isyyttä edustavat aito isättömyys, usein urbaani yksinhuoltajuus ja aikuistumaton isyys. Ohenevaa isyyttä ja psykologista isättömyyttä tuottavat etenkin avio- ja avoerot. (Hokkanen 2005, 28.)

Kuitenkin isyydellä on myös mahdollisuutensa parempaan. Ohenevan isyyden vastakainen suuntaus on vahvistuva ja voimistuva isyys. Voimistuva tai vahvistuva isyys voidaan jakaa vielä kahteen pääluokkaan: avustavaan ja uuteen isyyteen. Avustava isä toimii äidin rinnalla ottaen osaa vastuussa kotitöistä, lapsenhoidosta ja kasvatuksesta, ja mahdollistaa laajemman äidin töissä käynnin. Suunnitelmallinen ja vastuullinen vanhemmuus jää kuitenkin äidin kontolalle, koska avustava isyys ei välttämättä sisällä suurempaa periaatteellisuutta tai ajatusta isyyden olemuksesta. (Mts. 28.)

Selkeästi uutta vastuullista isyyttä edustaa taas Huttusen nimeämä uusi isyys. Uudessa isyydessä isä pyrkii lähempään suhteeseen lapsensa kanssa. Uudessa isyydessä vanhemmuus nähdään jaetuksi, jolloin hoivatyö puolitetaan äidin ja isän kesken. Isän hoivatyön määrä ei kuitenkaan ole keskiössä, vaan isän omatoiminen osallistuminen hänen nähdessään isyyden tärkeänä myös itselleen (Mts. 28 - 29).

4.2 Isyyden esteet

Kuitenkin vanhemmuuden jatkumisella saattaa olla esteitä toisen vanhemman kiusanteon ja riitojen muodossa. Vanhemmuus koetaan heikoksi ja usein vain maksajan rooliksi, jos ei saada tukea toiselta vanhemmalta. Vaikka olisikin halua pysyä lapsensa

rinnalla saattavat lapset alkaa tuntua vierailta, jos ei jostakin syystä saa olla olemassa lapsilleen. Vanhemman elämä ilman lapsia on oman ja lapsien ikävän välillä tasapainoilua. (Kääriäinen 2008, 90.)

Este isyyden kasvamisessa täyteen mittaansa voi joskus löytyä perheen dynamiikasta ja tilan antamisesta. Äiti voi olla perheen sisällä portinvartijana isän kokiessa turhautumista ja etäisyyttä sekä ulkopuolisuutta äiti-lapsi-suhteen ollessa esteenä kahdenkeskisen isä-lapsisuhteen muodostumiselle ja laajenemiselle. Erityisesti tämä portinvartijuus voi näkyä erotilanteissa. (Huttunen & Mykkänen 2008, 181.)

Miehet kokevat joutuvansa alakynteen huoltajuudesta päätettäessä, kun äititapaisuutta uusinnetaan ammattikäytännöissä ja puheissa (Kääriäinen 2008, 78).

Isän ja lapsen suhteen jatkumiseen eron jälkeen vaikuttavat myös muut asiat. Yksi niistä on lasten ja isän asumisetäisyys. Eron jälkeinen isyys onnistuu paremmin, jos lapset asuvat lähellä isää. Isyyden säilyminen on todennäköisempää, mikäli erosta ei ole kulunut pitkää aikaa, lapset ovat vielä pieniä sekä isän koulutustaso ja elintaso ovat korkeat. Myös lasten määrällä ja isän halulla hakea ja saada apua, sopimuksien tekemisellä ilman oikeusistuimia ja vanhempien pysymisellä yksin ilman uutta parisuhdetta eron jälkeen, on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia isän ja lasten suhteiden säilymiselle eron jälkeen. (Mts. 78.)

4.2.1 Miehisen hoivan häpeä

Miehen isäksi tulon ristiriitaisuutta voidaan lähestyä siltä näkökannalta, ettei miehisessä kulttuurissa ole totuttu puhumaan tunteista. Lisäksi miehillä ei ole samalla tavalla kuin naisilla sukupolvien välistä jatkuvuutta. Mies saattaa kokea isäksi tulemisen hyvin tunneperäisenä, mutta häneltä puuttuu mallit, perinteet ja havainnot siitä, kuinka aikaisemmat sukupolvet ovat vastaavissa tilanteissa tunteneet ja toimineet. Tunteiden jakamista isyydestä toisten saman sukupolven miesten kanssa on pidetty toissijaisena ja arvottomana maskuliiniteetin kannalta (Huttunen & Mykkänen 2008, 169.)

Onko vastoin sosiaalista sukupuolta käyttäytyvä mies ei-mies tai naisellinen mies, ja millaista häpeää naistapaisuuden omaksuminen sisältää? Häpeän tunne sisältyy siihen, miten mies arvelee toisten ihmisten, eritoten miesten asian näkevän. Sanattoman su-

kupuolisopimuksen rikkomisesta voi seurata suuri ja epämiellyttävä sisäinen huuto. Useimmiten eron jälkeen asumis- ja hoivajärjestelyt muistuttavat ikaikaista sukupuolisopimusta, jonka mukaa äiti hoitaa, ja isä osallistuu elatukseen. (Hokkanen 2005, 95-96.)

Päättäessään toimia vastoin vahvoja kulttuurisia normistoja isän täytyy olla varma omasta miehisyydestään, sillä isien kokemaan häpeään voi liittyä maskuliinisuuden menettämisen pelko. Naisellisten toimintojen omaksuminen saattaa aiheuttaa miehessä tunteen muutoksesta äidillisempään, naisellisempaan tai ainakin sukupuolettomampaan suuntaan. (Mts. 98.)

4.2.2 Etävanhempana - ajallisesti paitsiossa

Aika ja olemisen ylellisyys: etävanhemman ja lapsen vähäisellä ajalla tapahtuva läheinen ihmissuhde vaatii enemmän aktiivista työstämistä kuin lähivanhemman ja lapsen välillä. Toiminnallinen tekeminen yhdessäolon muotona näyttäytyy (etä)isätapaisena. Toiminnallisuutta ja tekemistä on pidettykin mielikuvissamme miehisenä tapana jäsentää elämää (Mts. 110-111.)

Laatuajasta on tullut eroisyyttä leimaavaa yhdessäoloajan puutteen ja viikonloppujen toiminnallisen luonteen vuoksi, vaikka käsite onkin nykyään saanut lähes kirosanan leiman. Jotta etävanhemmuudelle saataisiin määrällistä laatua, tulisi etävanhemmuuden arki-aikaa lisätä. Yksi eron jälkeisen isyyden paradokseja on, että usein isät havahduttavat vanhemmuuteen vasta eron jälkeen, jolloin yhteinen aika on kaventunut minimiin (Mts. 110 – 111.)

4.2.3 Niin kaukana, mutta niin lähellä

Läheisyys ja etäisyys on mielekästä jakaa ruumiilliseen ja henkiseen ulottuvuuteen. Eroa edeltävänä aikana miehet eivät välttämättä ole täysipainoisesti perhe-elämässä mukana - ruumiillisesti ehkä läsnä, mutta henkisesti etäisiä. Miesten ja naisten välistä epäsymmetristä läsnäolon ulottuvuutta edustaa juuri ruumiillinen ja henkinen läheisyys ja etäisyys. Miehellä on perinteisesti sallittu omiin maailmoihin uppoaminen

toimeentulon hankkimisen vuoksi, jolloin nainen on kokenut läheisyyttä vain lasten kanssa. (Mts. 114.)

Eron jälkeen miehien läheisyys ja etäisyys -ulottuvuus saattaa jäsentyä uudestaan. Etäisillä saattaa kehittyä henkisesti entistä läheisempi suhde lapsiinsa, vaikka nämä ruumiillisesti olisivatkin ajoittain poissa asumisjärjestelyistä johtuen (Mts. 114).

Toisaalta lapset saattavat tulla fyysisesti hyvinkin lähelle jouduttuaan olemaan erossa vanhemmasta viikon tai parin ajan. Tämä saattaa vanhemmasta tuntua hämmäntävältä (Hokkanen 2002, 128).

Kaipuu tulee todelliseksi kodissa tai siinä, kun sitä ei enää ole. Joillekin vanhemmille taas lasten poissaolo tekee asuinpaikasta kolkon, eli lapset tarkoittavat kotia (Hokkanen 2005, 133). Talo on siis tyhjä ilman lapsia. Asunto ei ole enää koti ja isä on vain kaipaava koditon vanhempi. Etäisyys ja osattomuus todentuvat lasten tavaroiden poisolossa. Kun tavarat ovat läsnä, lapsi on läsnä (Mts. 133).

Eron jälkeen, kun kaksi kotia on vakiintunut osaksi eronneiden vanhempien ja lasten normaalia arkea, ja eron jälkeisen tilanteen tasaannuttua tulee tiloista toiseen liikkumisesta normaalia ja rutiininomaista. Liikkumisella toisesta tilasta toiseen tarkoitan liikkumisia toiselta vanhemmalta toiselle vanhemmalle. Kahdesta kodista tulee toimiva osa arkea. Rutiininomaisuus helpottaa sekä lapsen että vanhempien elämää. Juuri normaalia olemista korostaa myös James Loewe tutkimuksessaan, johon Hokkanen (2005) on viitannut. On tärkeää, että ikään kuin perustetaan koti etävanhemman luokse ja myös etävanhemman luona voidaan elää kotia ja päivittäisiä rutiineita ikuisen ”laatuajan” sijaan. Täälläkin voivat toistua turvalliset tavat, jotka luovat uuden perhetradition ilmapiirin, jossa luottamus voi vallita. On tärkeää, että jokaisen etävanhemman luona lapsella on hyvä olla, saatavilla on tarvittavaa vaatetusta, leluja, pelejä yms. On tärkeää, että lapsella on tilassa oma paikkansa, soppensa eli omaa tilaa (Mts. 139).

5 TUTKIMUSTEHVÄVÄ

Tutkimus on laadullinen tutkimus, jossa teemahaastattelulla pyrin saamaan tietoa tutkittavien isyys-kokemuksista. Halusin erityisesti saada selville, miten miehet ovat kokeneet eron ja eron jälkeisen isyyden.

Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat siis isyys, miehisuus ja avioero. Tutkimustehtävänäni on selvittää eroprosessia, erosta selviytymistä, eron jälkeistä arkea ja sen järjestelyjä sekä isyyttä avioeron jälkeen.

6 TUTKIMUS AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimustieto kerättiin teemahaastattelulla, jossa tutkittavien taustatietoja kysyttiin heti haastattelun aluksi.

Teemahaastattelu sopii muodossaan lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Se sopii tiedonkeruumenetelmäksi silloin, kun etsitään tietoa siitä, kuinka haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen ja halutaan tietoa heidän subjektiivisista kokemuksistaan. Teemahaastattelussa pyritään siihen, että haastateltavat voivat tuoda esiin kaikki haluamansa näkökohdat ja ilmiön erilaiset merkitykset. Merkitykset määräytyvät siis haastateltavien kontekstien pohjalta. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 47.)

Haastattelu etenee väljästi kohdentuen ennalta suunniteltujen teemojen kautta. Haastattelumuotona teema on astetta strukturoidumpi kuin avoin, ja siinä jokaisen haastattelun kohdalla edetään määritettyjen teemojen kautta joustavasti ilman tiukkaa etenemisreittiä. Teemahaastattelussa avainasemassa ovat ihmiset ja heidän merkityksenantonsa. Teemahaastattelu on keskustelun kaltainen tilanne, jota haastattelija voi keskustelua ruokkiakseen ranskalaisin viivoin pohjustaa itseään auttavilla avainsanoilla ja kysymyksillä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Haastattelujen teema-alueet:

- Eroprosessi.
- Erosta selviäminen.
- Eronjälkeiset järjestelyt ja arki.
- Isyys avioeron jälkeen.

Teemahaastattelun asema tutkimuksessani on fokusoida tutkittavan tarkkaavaisuutta joihinkin tiettyihin asiakokonaisuuksiin, esimerkiksi isyyteen vaikuttavat aikaisemmat hoivaamiskokemukset (isyyden historia perheessä) tai yhteiskunnan puolelta järjestetyt mahdollisuudet ja niiden hyödyntäminen. Teemahaastattelu tuo ryhtiä ja objektiivisuutta kerronnallisen kokemuksen jäsentämiseksi. Isien antamien kokemusten kautta teemoilla pyrin konstruoimaan annettuja merkityssuhteita sekä ymmärtää ja syventää niitä.

Tutkittavien isien saaminen mukaan oli erityisen haastavaa. Yritin eri tahojen kautta. Mistään ei kuitenkaan ilmaantunut halukkaita ja soveltuvia isiä. Aloin etsiä isiä omaaloitteisesti ja lopulta sainkin tarvittavan määrän eronneita miehiä, joilla oli hajonneesta liitoistaan lapsia.

Haastateltavani sain harkinnanvaraisesti ”lumipallomenetelmällä”. Kriteereinä oli, että on mies ja eronnut sekä se, että miehellä on lapsia. Haastateltavia sain lopulta kolme. Koska haastateltavia on vähän, on tutkimuksen onnistumisen kannalta saada mukaan sellaisia isiä, jotka ovat sosiaalisia ja avoimia. Avoimuutta ja halua puhua voitiin ajatella olevan, koska isät vapaaehtoisesti suostuivat osallistumaan, ja olivat halukkaita jakamaan kokemuksensa.

Koska tutkittava joukko on näin pieni, ei sen perusteella voida tutkimusta yleistää. Toisaalta tutkittavien subjektiivisten kokemukset ovat mielestäni merkityksellisempiä kuin tilastot seinällä. Tutkittavien määrään vaikutti, että osallistuvien isien löytäminen oli kiven takana. Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa ei niinkään pyritä yleistettävyyteen määrän kautta, vaan tärkeitä ovat juuri ne kokemukset, joita kukin isä tuo esille. Saatu tutkimusmateriaali käsitellään teemojen kautta tapahtuvan analyysin keinoin. Näistä pyritään löytämään yhtäläisyyksiä ja poikkeavaisuuksia, mutta myös saamaan yksittäiset yksilön ja arjen oivallukset esille.

Haastateltavat eroisät olivat iältään 29 - 59-vuotiaita. Liitot olivat kestäneet 5 – 16 vuotta. Erosta oli kulunut puolesta vuodesta 16 vuoteen. Lapsia haastateltavilla oli eron seurauksena jäänyt 1 - 2 avioerolapsiksi. Lapset olivat eron hetkellä 5 - 15-vuotiaita, ja lapsia oli sekä tyttöjä että poikia. Nykyään lapset ovat iältään 5 - 33-vuotiaita. Eronneet isät voidaan jakaa kahteen ryhmään: vastikään eronneet ja kasvavien lasten isät, sekä kauan sitten eronnut ja aikuisten lasten isä. Tämä vaikuttaa suuresti suhtautumiseen eroon ja lapsiin.

Haastattelut toteutettiin keväällä 2010. Haastatteluajankohdasta sovittiin alustavasti puhelimitse tai Facebookissa. Lopulta ajankohta lyötiin lukkoon puhelimitse, ja haastateltavista kaikki, joita tiedustelin, suostuivat haastatteluun. Haastattelut olivat kestoltaan 45 minuutista 1 tuntiin ja 20 minuuttiin, ja ne nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Nauhoitettua materiaalia tuli kaiken kaikkiaan 3 tuntia ja 4 minuuttia. Nauhoituksen toteutuksesta ja merkityksestä keskusteltiin etukäteen eikä kukaan vastustanut sen osuutta. Teemoihin oli valmistauduttu niitä syventävillä ja selittäville kysymyksillä, joita vapaasti sovellettiin haastattelun edetessä. Haastattelut sujuivat häiriöttä. Haastattelumateriaalia syntyi puhtaaksi kirjoitettuna 17 A4 sivua.

6.2 Tutkimusaineisto käsittely ja analyysi

Haastattelun jäsentäjänä ja kronologisena runkona käytin teemahaastattelurunkoa. Haastattelun edetessä kronologisesti teemojen mukaan pyrin ohjaamaan saamaani tietoa jo valmiiksi tutkimukseni kannalta jäsennettyyn ja selkeään muotoon. Kuitenkaan, koska teemahaastattelu on vapaasti etenevä ja teemoja vain näennäisesti seuraava keskustelunomainen haastattelumuoto, ei aineisto ollut niin selkeän jäsentynyttä ja paikoillaan.

Aineiston analyysissä käytin pohjana teemarunkoani. Halusin tutkimusmateriaalia analysoidessani ja tarkastellessani pyrkiä säilyttämään kokemusten haastateltavia kokemusten aitouden ja kokonaisuusvaltaisuuden. Aineiston analyysi tapahtuu usein niin, että aineistosta nostetaan esille tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä asioita, jotka sitten ryhmitellään teemoiksi, abstrakteiksi ryhmiksi ja edelleen luokiksi (Kiikkala & Krause 1996, 117 - 118).

Minulla oli ikään kuin deduktiivisesti teemarunko, teemat ja aiempi tutkittu tieto osoittamassa laajempaa näkemystä aihealueesta, mutta halusin lähestyä aineistoa kokemuksellisuuden kautta, induktiivisesti, korostaen isien omia kokemuksia. Näin haastattelutilanteessa kuin myös puhtaaksikirjoitus- ja analyysitilanteissa reflektoiden ja fokusoiden pyrin korostamaan haastattelevien ääntä ja sanomaa. Tällöin teemat, koko prosessi ja oma ajattelu joutuivat reflektion kohteeksi.

Tämän tutkimuksen kaikki haastattelut nauhoitettiin ja kirjoitettiin sen jälkeen sanatarkasti auki. Ennen tekstin lukemista tarkastelin vielä uudemman kerran haastattelun teemoja ja sitä, millaisiin tutkimusongelmiin haen teemoilla vastauksia. Sen jälkeen kirjoitin aineiston puhtaaksi. Lukiessani lähestyin tekstiä aluksi yrittäen ymmärtää mikä oli haastattelun ”punainen lanka”. Yritin yhdistää haastateltavien sanontoja ja heidän luomiaan merkityksiä kokonaisuudeksi ja luoda niistä jatkumon, ja sitten teemoin pilkkoa sen haluamaani muotoon. Toisin sanoen pyrin ymmärtämään heidän kertomansa asiat loogisena ja kronologisena osana heidän elämäänsä. Analyysirunkona toimivat tutkimusongelman pohjalta muodostetut teemat, ja pohjimmiltaan sisäistetyt tutkimusongelmat. Teemojen muodostumiseen vaikutti aiempi tieto tutkittavasta asiasta sekä toive laadullisesta tiedosta. Analyysissä aineistosta etsittiin teemoihin sisällöllisesti sopivia asioita. Tässä vaiheessa edettiin induktiivisesti. Seuraavaksi aloin kirjoittaa ilmaisuja paperille ja löytää yhdistäviä tyyppejä. Pelkistettyjä ilmaisuja pyrin jaottelemaan samankaltaisuuden tai erikaltaisuuden mukaan. Pikkuhiljaa alkoi syntyä luokkia, jotka asettelin teemojen mukaisiksi. Tuloksissa esitetään siis yläkategoriat alakategorioiden ja pelkistettyjen ilmaisujen avulla ja teemat ovat analyysirunkona. Tuloksissa teemat raportoidaan teemojen mukaisesti liittyen tutkimusongelmiinsa.

6.3 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusmenetelmän valinta on arvovalinta ja se suuntaa siihen, millaista tietoa tutkimuksessa saadaan julki. Reflektiivinen ja avoin ote kaipaa haastateltavilta myös uskallusta heittäytyä tutkimukseen, mikä taas vaatii haastattelijalta taitoa ja kykyä herättää luottamusta. Kun haastateltava on aktiivisesti osa tutkimusta, tarvitaan erityisen vahvaa itsereflektiota, jotta tutkittava tieto säilyttää validiuden. Tällaista tutkimusta tehdessä on tärkeää myös säilyttää humaani ja huomioon ottava näkemys haastateltavia kohtaan puhutaanhan haastateltavien henkilökohtaisista, joskus kipeistäkin asi-

oista. Jos haastateltava kokee jonkin asian painostavaksi puhua, on edettävä haastattelun ehdoin (Mäkinen 2006, 95).

Tutkimuksessani pyrin tuomaan esille isien kokemuksia erosta ja sen jälkeisyydestä. Näkökulmavalinnan näen perustelluksi, koska tarvitsemme edelleen tietoa isyyden kokemuksista ja arjesta, erityisesti eron kohdatessa. Miehisuus kohtaa suuren murroksen erotilanteessa, ja on tärkeää tietää, millaisissa maailmoissa silloin liikutaan. Ero on uhka, mutta myös mahdollisuus, sillä isien itse tiedostuksellisenä työkaluna tällainen haastattelu voi olla myös merkityksellinen.

Tiedonkeruu tapahtui harkinnanvaraisesti. Tutkittavat henkilöt olivat minulle aikaisemmin tuntemattomia.

Tutkimushaastatteluun ilmoitauduttiin vapaaehtoisesti, eikä haastateltavien henkilöllisyys tule esille raportissa, koska olen haastateltavista puhuttaessa käyttänyt kullekin haastateltavalla antamaani koodia: M1, M2 ja M3 (Vilka 2005, 35). Olen raportoinut tulokset avoimesti ja rehellisesti kiinnittäen huomiota objektiivisuuteen.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Eroprosessi

Eroprosessin käynnistymisessä tutkin kuinka eroproessi tutkittavieni osalta käynnistyi ja eteni. Lisäksi pyrin saamaan selville vaikuttivatko ero suhteisiin lapsiin. Tarkastelen myös millaisiin huoltajuus- ja elatusjärjestelyihin päädyttiin.

7.1.1 ”Se oli sitten ero”

Eroprosessin alullepanijana 2/3 tutkimustapauksistani toimi mies. Kaikissa tapauksissa vaimolla oli rakastaja. Kahdessa tapauksessa rakastajan paljastuttua mies lähti aktiivisesti ajamaan eroa tai poistumalla kuvioista osoitti suhtautumisensa. Kuitenkin oli vaikea erottaa, oliko rakastaja syy vai seuraus suhteen ongelmista.

M1: Hänellä oli nää senssit sellaset... No mähän muutin tänne Mikkeliin aika äkkiä sieltä sitten... koska mulla on sellanen mielipide, etten mä halua nähdä sellasta ihmistä sen jälkeen enää.

Yhdessä tapauksessa naisen eroaikeet tulivat miehelle kuin puun takaa. Kun ensimmäistä kertaa ryhdyttiin puhumaan suhteen ongelmista, ero olikin ainoa vaihtoehto.

M2: Ero oli oikeestaan kerrasta poikki, että siinä vaiheessa ku vaimo otti sen puheeks, yleensäkkään ensimmäistä kertaa, ku se puhu meidän suhteen ongelmista...

Kaikissa tapauksissa isät sanoivat ajatelleensa lapsen parasta joko viivyttelemällä viimeistä eropäätöstä tai pohdiskelemalla liiton jatkamista.

M2: Joo kyllä varmaan kun olin itsekin miettinyt, että ei se voi tollein jatkua hirveen kauan, ni sit se lapsi oli siinä, ni sit sitä ehkä ajatteli, että jos se vielä ottais tuulta alle. Lähinnä sen lapsen takia kun se oli siinä...

Parisuhteen riitautumisen ei tutkittavassa otoksessa nähty vaikuttavan vanhemmuuteen, vaan isät yrittivät pitää asiat erillään. Kaksi kolmesta on selkeästi tiedostanut, että vaikka parisuhde onkin loppunut, vanhemmuus kestää loppuelämän. Näissä tapauksissa äiti nähdään kasvatuskumppanina, jonka kanssa pitää pystyä työskentelemään.

M3: Ja kuitenkin joudutaan niistä lapsen asioista olemaan yhteyksissä, niinku kommunikoimaan kaikki tapaamiset ja joutuu pitää yhteyttä, että ei siinä ole mitään järkeä, että lapsi näkee, että vanhemmat vihaa toisiaan. Ja ettei vaan tulis sellasta tilannetta, että lapsi kävisi syyttämään itseään, että hän on nyt tässä jollain tapaa syyllinen vanhempien eroon.

M2: Eks-vaimonkin kanssa ollaan ihan hyvissä puheväleissä ja pystytään asioimaan ja sillein...

Yhdelle haastateltavistani henkilöistä on ollut äärettömän vaikeaa antaa anteeksi entiselle puolisolleen. Kuitenkin hänkin on painottanut, ettei ole antanut sen vaikuttaa vanhemmuuteen tai suhteeseen lapsiin.

M1: Ei mulla lapsiin muuttunut (suhde) millään lailla, vielä tänä päivänäkin soitellaan ja pietää yhteyksiä, ja nehän on aikuisia ja siltikin pietään, että tosi hyvät välit on. Ei mulla missään vaiheessa ole muuttunut lasten, mutta akkaahan mä en halua missään tapauksessa ikinä nähdä.

Välillisesti parisuhteen loppuminen ja sen aiheuttama tunneryöppy on laittanut isät pohtimaan katkeroituneena takaisin maksua tai jopa toimimaan toista osapuolta kiusesten.

Eräs isistä kertoo kuinka hänen ilkeytensä lopulta vaikeutti hänen ja lapsen välejä.

M3: Että näillekin oli sitten tullut työpaikkaromanssi, niin mä olin mm. hommaamassa sille kuka meidän perheen hajotti potkuja siltä töistä, ja sitten tavallaan tälläset sosiaaliset suhteet, jotka oli tavallaan meidän perheen yhteisiä tuttuja. Ni ne jäi kuitenkin miun puolelle tässä asiassa, ni sitten eks vaimokin sano sitten kerran, että eihän hänellä siellä Mikkelissä enää mitään ole, ni ne joutu tavallaan muuttamaan toiselle paikkakunnalle sen takia.

Yhden isän tapauksessa viha toisen puhumattomuutta ja eron hoitamisen tarmokkuutta kohtaan laittoi harkitsemaan yksinhuoltajuutta.

M2: Muiden asioista puhuu kyllä, mutta omista asioista on äärimmäisen vaikea puhua... Alkuu vitutti se, että miksei voinut puhua. Ärsytti se tarmokkuus, millä hän rupesi hoitamaan eroa. Joo se oli, ja silloin ku pahiten vitutti, niin sitä kävi mielessä jos hakis yksinhuoltajuutta, mutta sitten tavallaan mietti, että ei se exäkään huono äiti ole.

Eräs isä harkitsi jopa entisen kodin polttamista.

M1: Omakotitalo oli rakennettu, ja kaikki oli niinku tiptop, ja sit tulee tällänen kylmä kylpy niinku mä sanon, sen voit kuvitella miltä tuntuu, ni luovuttaa toiselle sen, minkä olet helvetinmoisella työllä ja vaivalla teh-

nyt. Ni kyl se oli kalpeena ku yhissä juhlissa sanoin sille, että et arvaa kuule mitä meinasin tehä. Se sano, tsshoooh, et suinkaa.

7.1.2 Mikä avuksi?

Isillä oli erilaisia selviytymiskeinoja eron yli pääsemisessä. Yleisin keino ensi eroshokkiin alkoholi tai ”bilety”, jota ainakin kaksi kolmesta tutkittavasta kertoi harrastaneensa surun hukuttamiseksi.

M3: Sit tuli just ton alkoholinkin kanssa läträttyä ja hukuttaa tavallaan sitä omaa pahaa oloa.

M1: Viinaa tuli otettua aika lailla... kyllä se viina on ihan vihanviimoinen murheenviejä. Siinä tulee hyvin äkkiä niitä murheita vaan lissää.

Sosiaalisella tukiverkostolla on ollut kaikissa tapauksissa apua erosta selviämisessä. Yhdellä isistä sosiaalista turvan ja tuen paikkaa edustivat omat vanhemmat.

M1: Kyllä pitää sanoa, että ku mä tonne vanhempien luokse muutin (paikka), ni kyllähän se meidän muorikin näki, ku mä vetelin tupakkaa parvekkeella hermostuneena, jätkä käy aika kuumana, ku keittolevy, että kyllä sen näki ettei mikään helppo nakki ollu millään lailla... on ruvetta-va järkeilemään tai muuten natkahtaa kunnolla.

Sosiaalisuus tai sosiaalinen verkosto tuli auttamaan kahta muutakin isää

M3: Sitten taas on se sosiaalinen verkko niin laaja, että sitä kautta niitä voi hoitaa, kun taas se kun sä hukutat ne ja ne tulee kokoajan tavalla tai tavalla esiin.

Kaikki isistä nostivat esille vertaistuen merkityksen erosta selviämisessä.

M2: On puhunut paljon ihmisten kanssa. On löytänyt paljon kohtalontovereita, kai se puhuminen varmaan tärkein.

Yksi isä kertoi lapsen takia menneensä perhekuntoutuskeskuksen projektiin mukaan ja saaneensa myös itse sieltä apua. Vertaisryhmä toimi kahden ohjaajan johdolla ja siinä oli kolme naista ja kolme miestä.

M3: Niinku lapsen takia menikin siihen ryhmään ni tota, että niinku se laps, että sä pystyt niinku ohjaamaan sitä, että ois se eroprosessi sille mahdollisimman helppo.

Aika on antanut perspektiiviä kahdelle kolmesta tutkimukseni isistä. Yksi isistä nosti ajan konkreettisesti esille, vaikka erosta ei vielä ollutkaan kovin kauan.

M2: No varmaan aika.

Aika tulevaisuuden määreenä antoi yhdelle tutkimukseni isistä toivoa yhteisen ajan muodossa lapsen kanssa.

M3: Ni mä jaksan uskoa sit siihen, että ku se lapsi kasvaa, ni se joku päivä asuu sitten miun kanssa.

Kaikki isistä nostivat esille, etteivät olisi voineet jatkaa tapahtuneiden asioiden jälkeen vanhassa suhteessa. Joten suhteen päättymisessä lienee jotain positiivistakin havaittavissa.

M2: Kyllä siinä tuntuu, että kun nuori mies vielä on ja itsekin kelaillu. Ajatteli, ettei hän ehkä ole se ihminen, jonka kanssa haluan loppuelämän viettää. Niin tavallaan hyvä, että siitä pääs tollein irti, vaikka siinä alussa pahalta tuntukin, mutta ei muuta kun tuulta päin.

7.1.3 Parisuhde päättyy, vanhemmuus jatkuu

Parisuhde ja sen loppuminen vihasutti kaikkia otokseni isiä. Kuitenkin isät vannoivat, etteivät antaneet sen vaikuttaa suhteeseen lapsiinsa.

M1: Ollaanhan myö kyllä jouduttu lasten, näitten aikuisten ihmisten juh-
lissa näkemään, mutta kyllä sen näkee musta. Se sano mulle kerran, että
sä vihaat mua vieläkin, ni sen näkee sun silmistä. Ni ihan varmasti koko
loppuelämän, ikinä en tule antamaan anteeksi.

Erityisesti kaikkia miehiä vihastutti se, kuinka ero tuli. Kaikki otokseni miehet kokivat
tulleen petetyiksi.

M3: Ku kotona melkein yllätti rysän päältä kiinni ni ei sitten ollut muuta
vaihtoehtoa sitten.

Kaikki miehet olivat vannoneet ikuisen avioliittoinstituution nimiin ja uskoivat ole-
vansa yhdessä kunnes kuolema erottaa.

M1: Jokaisella ihmisellä on varmaan sellanen ajattelutapa, että nyt ku
mä rupean ton ”Liisan” kanssa olemaan, ni en mä nyt siitä heti viitti ero-
ta, joka pienestä natinasta. Sitten ku mennään naimisiin, ni me ollaan
koko loppuelämä yhdessä.

Perhe instituutiona oli unelma, johon uskottiin ja sen menettäminen aiheutti päämää-
rättömyyttä kaikissa isissä.

M3: Perhe oli sellanen turvallinen yhteinen suunta, oli yhteinen koti,
työpaikat. Semmoset normaalit, niinku mitä ite on halunnut elämässä, ja
tavallaan myöskin se mihin on niinkuin tavallaan saanut kasvatuksen.

7.2 Eronjälkeiset järjestelyt ja isyyden arki

Haastateltavani edustavat melko laajaa spektriä eronjälkeisistä järjestelyistä. Eronjäl-
keisinä järjestelyinä olen käsittänyt huoltajuuden, asumis- ja elatusjärjestelyt. Eron
jälkeisellä isyyden arjella tarkoitan niitä konkreettisia arjen tapahtumia, joista isät ko-
kevat isyytensä koostuvan. Siihen kuuluvat tapaamisten tiheys ja koostumus, huollon
osa arkea, perinteisen elattajuus roolin nivoutuminen osaksi eron jälkeistä isyyttä ja
ihan vain vanhemmuus, tässä tapauksessa isyys.

7.2.1 Huoltajuus

Otoksessani oli perinteistä äidin ensisijaisuutta korostavaa huoltajuutta. Kaksi kolmesta isistäni oli kokenut sosiaalijärjestelmän suosivan äitiä ensisijaisena huoltajana. Yksi isistä edusti perinteistä etäistä isyyttä nähden äidin ylivertaisena hoivallisesti.

Haastattelija: Huoltajuus. Ilmeisesti vaimolle jäi?

M1: Joo, se oli kato niin lähellä siellä.

H: Tapasitko sä lapsia?

M1: Kyl myö jokunen kerta käytiin tän uuden kanssa siellä, ei mitään säännöllistä. Yli 500 siitä.

H: Oliko lapsilla toivomusta sun kanssa asumisesta?

M1: Kyllä se äiti kuitenkin ensisijainen, vaikka ei tässä kuitenkaan pahemmasta päästä olla, pitää itsessä nähdä hyviäkin puolia.

Huoltajuuden jäämistä äidille otoksessani perusteltiin sukulaisilla, kyseenalaistamattomalla äidin ensisijaisuudella, oikeusprosessin kalleudella, oikeuslaitoksen äitiysolettamuksella ja lapsen edulla suhteessa oikeusprosessin pituuteen. Omaa huoltajuuttaan tai sen perusteita isät pohjustivat lapselle tutulla ympäristöllä, jossa lapsi on syntynyt ja kasvanut, tutuilla hoitokavereilla, yhtä vahvalla vanhemmuudella tai perheen töiden ja velvollisuuksien tasan jakautumisella jo ennen eroa.

M3: Miä olisin tietysti halunnut, että se ois jäänyt miun luokse, kuitenkin tää oli se tuttu paikka. Missä se on syntynyt ja kasvanut, on hoitokaverit ja kaikki. Mutta vastaavasti puolison suku on toisella paikkakunnalla. No kumpikaan ei päässyt siinä sitten, ni ois mennyt oikeuteen, ja sit taas siellä sehän ois maksanut ihan älyttömästi se prosessi ja vastaavasti taas tää Suomen oikeusjärjestelmä on niin hölmö, että jos äidissä ei ole mitään vikaa niin tottakai se jää sen äidin kanssa.

Kahdessa kolmesta tapauksista tuli ilmi sosiaalikoneton negatiivinen suhtautuminen lapsen asumiseen tasan kummankin vanhemman luona. Toisessa tapauksista vanhemmat olivat päätyneet omatoimisesti tasan jakautuneeseen vanhemmuuteen, jossa lapsella selkeästi oli kaksi kotia. Lapsi oli vuoroviikoin kunkin vanhemman luona.

M2: Vaikka sosiaalityöntekijä on sitä mieltä, että se on kaikista huonoin, että lapsi ei tunne olevansa kotona missään, mutta ei se minun mielestä mene myöskään oikein jos tuntee vaan äitin luona olevansa kotona, eikä isän luona, käy kylässä tai päinvastoin.

Toisessa taas vanhemmat olivat ajatelleet kaksi viikko isällä ja kaksi viikkoa äidillä - järjestelyä, mutta sosiaaliviranomaiset olivat ilmaisseet pitävänsä sitä huonoimpana mahdollisena järjestelmänä, koska siinä lapsella ei ole kotia lainkaan. Nyt isä näkee lastaan koulu-aikaan joka toinen viikonloppu, muuten viikon kuukaudessa.

M3: Alun perin hän myös aateltiin, että hän 2 viikkoa miulla ja sit taas 2 viikkoa äidillään, mutta sit taas nää sosiaaliviranomaiset oli sitä mieltä, että se ei ole lapsen edun mukaista.

Kaikkien isien mielestä isän pitäisi tavata lasta mahdollisimman paljon. Toisilla tämä mahdollisimman paljon tarkoitti neljää kertaa kuukaudessa, toisilla se nykytilanteen tyydyttämättömyyden takia siintää kangastuksen omaisena tulevaisuudessa, jolloin hän toivoo, että lapsi asuisi hänen luonaan. Ainoa tyytyväinen isä otoksessani oli isä, jonka luona lapsi asui viikon ”putkeen” joka toinen viikko.

M2: Kyl se tuntuu, että se viikonloppuisuus, että jos se ois joka toinen tai kolmas viikonloppu sen kaks tai kolme päivää, että siinä ajassa pitäis taas keretä hirveesti, se varmaan menis sellaseksi, että sitä tuntis itsensä niinkuin sellaseksi ohjelmatoimistoksi.

7.2.2 Kaksi kotia

Eron jälkeinen isyys on selkeästi sidoksissa siihen millaisiin asumis- ja tapaamisjärjestelyihin eli huoltajuuteen on päädytty. Tämä tulee selkeästi esille tutkimushenkilöideni kommentteista. Vanhemmuuden sijoittumisella johonkin paikkaan on merkitys. Avioero sijoittuu kahdessa tapauksessa tutkittavistani paikattomuuteen ja uuden paikan luontiin. Näin myös kodin puitteet muuttuvat, kun vain toinen vanhemmista voi jäädä asumaan perheen aikaisempaan kotiin.

M3:tällä hetkellä pitää myöntää, kun muutin toiselle paikkakunnalle, ni mä asun sellasessa lähiössä, mikä ei ole turvallinen lapsen kasvupaikka.

M1: tyhjiö, siinähan se olikin suurin syy siihen kauheeseen operatsuuni tunteeseen, ku katkes se juttu, ku kato aina ku tuolla reissussakin oli niin oli se hieno tunne tulla kotia, nähä ne lapset siinä, ja sitten ku tulee ero, niin mä muistan ku muutin (paikannimi), ni oli 20 neliötä se kämppä, mä muistan ku mä katoitin televisiota siinä, se oli pöydän päällä siinä, sohvalta katoitin. Ni musta tuntu, että zhuuum zhuuuuum, ihan ku ne ois kaikki tehnyt tätä liikettä (tarkoitti kattoa ja seiniä). Se oli hirvee tunne. Sellanen hirveä tyhjiys tavallaan. Aattele ku ennen oli säpinää ja vilskettä joka suunnalla ja yhtäkkiä on helvetin hiljaista, yks television romu pitää ääntä, mitään muuta ääntä ei ole.

Kodilla tilana on tärkeä merkitys niin lapsella kuin aikuisellekin.

M2: oli jotain puhetta lapsen kanssa jostain hoitokaverista, että kun sillä on kaks kotia, vähän niinku sullakin, ni hän sanoi, että eikä, ei miulla ole kun yks koti. Miten niin? Tää on hänen koti, kun se oli niinku mun luona että, no mikä siellä äidin luona sitten on, no höh se on niiden koti, mutta onhan se tavallaan selvä kun minä jäin asumaan siihen asuntoon missä asuttiin aikasemmin.

7.2.3 Lapsen tapaamiset

Lasten yhteisiä asioita hoidettaessa yhdessä joutuu välttämättä kohtaamaan toista vanhempaa. Kahteen kolmesta tapauksista sekoittui toisen vanhemman tai hänen uuden kumppaninsa kohtaamisen tuskaa.

Kuljetuksissa oli kahdenlaisia käytäntöjä. Yhden isän tapauksessa hän kävi tapaamassa ja hakemassa lapsia.

M1: Ohan mää ajanut henkilöautolla tätä väliä. Vienyt niitä pois täältä, ja samana päivänä tullu takasi.

Kuljetukset hoidetaan puoliksi kahdessa muussa tapauksessa. Toisessa tapauksista se oli yksinkertaisempaa, koska vanhemmat asuivat samalla paikkakunnalla.

M3: Kun ne tulee hakemaa, tai sitten ku meillä puoliks toimii tää kuljetus, toinen hakee ja toinen hakee sit takasin.

7.2.4 Elatusmaksut

Perinteisesti elattajuus on mielletty miehelle kuuluvaksi rooliksi parisuhteessa ja myös tutkimushenkilöni kuvaavat miehen työssä käyvänä ja leivän pöytään tuovana henkilönä. Klassisesti kapeimmillaan erotilanteissa lapset ovat jääneet äidin luokse ja miehellä on jäänyt elattajan rooli. Kuitenkin tutkimusotoksessani on virkistää poikkeavuutta.

Elatusmaksukäytänteiden perusteella otantani oli hyvin epätyypillinen. Vain yksi isä maksoi tai oli maksanut elatusmaksuja. Kahdessa muussa tapauksessa elatusmaksuista oli päätetty luopua sen takia, että lapsi asui vanhempien luona yhtä paljon, jolloin kustannuksia ei kerry vain toiselle vanhemmalle. Se, että elatusmaksuja ei tarvinnut maksaa toisen tapauksen kohdalla, johtui perheen yhteisten velkojen jäämisestä miehelle. Kuitenkin, koska elatusmaksut ovat sopimusasioita, on käytänteissä useinkin suuria eroja.

M3: Mun ei tarvi maksaa elatusmaksuja, kun siinä kävi sillein taloudellisesti, että jouduin ottamaan kaikki velat omiin nimiini, että siinä tultiin vastaan, että hän ei niinku vaadi sitten multa mitään. Sit meillä on vielä sellanen tietty diili, että ku mejän pojasta maksetaan sellasta sairaan lapsen hoitotukea, niin hän saa sen ja lapsilisät tulee mulle.

Elatusmaksujen perusteella perinteistä ero isyyttä edusti otokseni ainut elatusmaksuja maksanut isä. Hänen tapauksessaan lapset selvästi jäivät äidille ja näin hän koki maksut myös oikeudenmukaisiksi.

M1: Kyllä ne miun mielestä on ihan jees, kyllähän siinä menoja toisella osapuolellakin on, vaikka itse onkin tällaisen järjestelmän halunnu aiheuttaa, ni kuitenkin se on ihan oikein.

7.2.5 Kuka vaatettaa lapsen

Lapsen vaatteiden suhteen oli melkoisen yhtenäinen käytäntö kaikkien tutkimuksen isien tapauksissa. Perusvaatteita tai ”häätävaravaatteita” isillä oli kotonaan hyllynkullamalla lasta varten, mutta tiettyjä vaatteita kuljetettiin kotien välissä kassilla.

M3: Meillä on sellanen kassi mikä kulkee lapsen mukana.

Vaatteiden ym. hankintaan osallistuivat kaikki tutkimukseni isistä. Myös isä, joka maksoi elatusmaksua; tosin vain akuutin tarpeen mukaan. Yhdessä tapauksista lapsella oli oma tili, josta hankinnat tehtiin. Toisessa tapauksessa kumpikin hankki omin ehdoin, sopien toisen vanhemman kanssa ja yhdessä tapauksista äiti pääsääntöisesti hankki, mutta isä hankki jos jotain akuutisti tarvittiin vierailujen aikana. Pääsääntöisesti käyttövaatteita ja tarvikkeita, kuten alusvaatteita, hygieniaa yms., hankkivat kummatkin vanhemmat, mutta suuremmista hankinnoista keskusteltiin tai hankittiin yhdessä.

M2: Eikä myöskään ole mitään elatusmaksuja, että lapsella on oma tili mihin menee lapsilisät, johon molemmat laittaa sitten viiskymppiä kuussa, mistä maksaa sitten päivähoitomaksu, että sieltä ostetaan sitten lapselle vaatteet ja mitä nyt tarvii.

7.2.6 Ruoka ja rutiinit

Tutkimushenkilöistäni piirtyi kuva vanhemmista, jotka haluavat olla läsnä lastensa arjessa. Eron jälkeen isien perhearki koostui ruuanlaitosta, yhteisistä rutiineista, toiminnallisuudesta kuten leikkimisestä, pelailusta, matkustamisesta ja ihan vain lähellä olemisesta ja toisen hengityksen kuuntelemisesta hänen nukkuessaan vieressä.

Eräs isistä toi esille sen, kuinka ruoka ja sen laittaminen antavat sisältöä arkeen, sekä tuovat kodin tuntua.

M3: Mä teen ite sapuskaa, se on just se ruoan laitto, ettei sitä tavallaan panosta siihen kotiruoan tekemiseen, ku on tavallaan itekseen. Mut sit ku se laps tulee niin mä pääsen tavallaan kauppaan ostamaan, nyt tehään yhdessä. Se luo tavallaan itsellekin sellasta normaalin arjen tuntua... kokaillaan yhdessä. Sellasta idylliä.

Nukkumiset ja niiden säännöllinen rytmitys luovat niin lapselle kuin aikuisellekin tunteen yhdessäolosta, joka saattaa jatkua säännönmukaisuutena myös lapsen poissa ollessa.

M2: Alkuun oli rytmi päällä kun lapsi oli äidilläkin. Sillein ku tyttö oli äitinsä luona, että kun syöndään kahentoista aikaan ja sitten otetaan päiväunet, ni jos oli kaupungissa käymässä, ni sitä piti tulla joskus puol kahentoista aikaan kotona käymään syömässä ja ottaa päiväunet.

7.2.7 Vastuunkanto kodin ulkopuolisissa asioissa

Yhteisistä virallisista tilaisuuksista, kouluun, tarhaan ja kerhoon vienneistä sekä lääkärikäynneistä oli erilaisia kulttuureja ja käytäntöjä. Ennen eroa tällaisiin tilanteisiin selkeästi osallistui kaksi tutkimukseni isää.

M3: No täällä nää kaikki hoitoasiat hoitelin minä, ku sitten konkreettisesti vein lasta sinne, ja jos jotain tapahtu ni sitten taas informoin toista ja myös toisten päin.

Eron jälkeen vastuu lapsen päiväkotiasioista jatkui ennallaan yhdellä isällä.

M2: Siin käy kuitenkin töissä ihan normaalisti, ja se on päivät hoidossa ja silleensä ni.

Eron jälkeen käytäntöihin tuli yhdellä isällä selkeästi muutoksia. Etäisillä rooli kaventui kannustajaksi, ja kyllä he puolisonsa kanssa vaihtoivat kuulumisia tai kuulivat lapselta, mikäli jotain erityistä tapahtui.

M3: Ja sitten poika kertoo jotain, että meillä muuten on joku vappujuhla, mutta jos miettii noita rooleja, ni mä olen meistä just se kannustavampi ja just että se menee loistavasti. Millon se on itsenäisyyspäivänä joku presidentti ja kättelee kaikkia, ja just niinku pyrin siihen, et just se mikä siinä on ni se vahvistaa sen itseluottamusta, ja siitä tulee parempi itsetunto.

Suuremmissa lääkärikäynneissä on toimittu yhdessä ainakin kahden isän tapauksessa myös eron jälkeen.

M2: Lääkärikäynneillä ollaan käyty esimerkiksi yhdessä, tietysti riippuen tilanteesta, tarviiko käydä yhdessä.

7.3 Isä vanhempana eron jälkeen

Haluan tässä erityisesti kiinnittää huomiota siihen, mikä on isien suhde ansiotyöhön ja kodin piirissä tapahtuvaan työhön. Tarkastelen, millainen on isän suhde lapseen, ja millaisia tuntemuksia ero lapsesta aiheuttaa sekä yleisesti perehdyn mikä on haastatteluvien mielestä miehen tehtävä.

7.3.1 Isä leiväntuojana vai arjen pyörittäjänä

Kaksi kolmesta tutkimukseni miehistä oli töissä käyviä. Ainoa, joka oli työssä käymättömä, oli jo aikuisten lasten isä, eikä näin varsinaista elatussuhdetta ollut. Hän toi myös aikaisemman ja nykyisen isyytensä laadun perusteina esille reissutyön, jolloin hän saattoi olla pitkiäkin aikoja poissa kotoa. Kaksi kolmesta isästä toi työn luonteen tai vuorotyön esille yhtenä eron syistä.

M1: Kyllähän se kun meilläkin oli aika vaikeeta, kun työt rupes olemaan vähissä, se oli sitä yheksäkytluvun alkua, ni helvetin vaikeita oli nää työjutut ja kaikkea, oli tollasia heittohommia, niinku noi venäjänkeikat, ni se oli vähän sitä sun tätä se elämä. Joskus ajatteli, että onhan siinä toisellakin osapuolella aika kovat hermopaineet.

Perinteisesti perheissä mies on ollut ns. leivänhankkija, mutta selkeästi kahdessa kolmesta tapauksesta ei tällaista breadwinner-statusta miehellä ollut, vaan kummatkin vanhemmista kävivät töissä. Tällä oli näissä tapauksissa myös sellainen vaikutus, että isätkin joutuivat pyörittämään arkea kodeissaan, eikä näin ollen ollut perinteisiä miesten ja naisten töitä.

M2: Meillä meni muutenkin sillein ku oltiin vuorotyössä, ettei se ollut pelkästään, että isä käy töissä ja tulee kotiin ja makaa vaan sohvalla ja äiti ois tehnyt kaiken. Sitä tehtiin aika paljon yhdessä, ja yks asia mikä siihen eroonkin varmaan vaikutti, että ku vaimo oli aikasemmin päivätyöissä ni silloin meni paremmin, mutta ku alotti vuorotyöt, ni tietystiku menee päiväkausia, ettei kunnolla edes nää, ni kyllähän siinä tietysti vieraantu sillein.

Koska perheen työnjako on jo ennen eroa ollut tasa-arvoinen, ei varsinaisia muutoksia isyydessä ole tarvittu intensiivistenkään yhdessäolossessoiden takia. Syy heikentyvään isyyteen löytyy kuitenkin tämän problematiikan taustalta. Mikäli isä on osallistunut yhtä vahvasti tai vahvemmin perhearkeen kuin äiti ennen eroa ja eron seurauksena jää etäiseksi, kokee hän vahvasti isyytensä heikentyneen, niin kuin yhden tutkimushenkilöni tapauksessa oli tapahtunut.

M3: Mä olin aika intensiivisesti aikasemminkin, että mä olin tosi paljon läsnä ja me yhdessä tehtiin kaikkia asioita, että nyt haluaa kaikki menotkin karsia, sit ku tietää että poika on täällä. Silloin haluaa viettää, kun se aika on rajallinen. Kyllä me oltiin aikasemminkin sitten, käytiin leikkipuistossa leikkimässä, se just että on aikaa sille lapselle, luetaan kirjoja ja pelataan yhdessä...

Perinteistä isyyttä pohdiskellessa isät kertoivat isyyden yhdeksi tunnusmerkiksi leivän hankinnan.

M1: Että isä käy töissä.

Kuitenkin eräs isä nasevasti totesi, että nykyiset epävarmat työolot voivat olla este tälle perinteelle. Yhtenä mahdollisuutena palkkatyön perinteisen aseman rinnalla kaksi

isää mielsivät yhteiskunnan tasa-arvoistumisen sekä sen että mies tekee yhtä lailla kotitöitä. Näin ei varsinaisesti ole miesten ja naisten töitä, eikä myöskään miehen elätäjyys velvoitetta. Tämän taustalla on tietysti se, että naiset ovat yhtä lailla ansiotyössä, mikä osaltaan on poistamassa mieheltä tätä valtiikkaa.

M3: meillä oli aika paljon, että mä osallistuin aika paljon kaikkeen mitä perhe-elämässä tehtiin. Meillä ei ollut sillein että äiti vaan siivoo ja isä vaan laittaa ruokaa, meillä niinku vastuu jaettiin ja sekin oli vähän niinku sellasta yhteistä tekemistä...

7.3.2 Isyys ja miehen suhde lapseen

Tutkimushenkilöideni isyys on sidoksissa siis lapsen kanssa yhdessä vietettyyn aikaan tai sen ajan puutteeseen. Kaikki tutkimushenkilöt näkivät lasten suuren merkityksen itselleen. Vaihtelevien erokäytäntöjen johdosta toiset kokivat isyytensä sen muistoina menneestä perhe-elämästä, haaveena yhteisestä tulevaisuudesta, miellyttävänä nykyjärjestelynä tai tyhjyyden tunteena, kun jotain oleellista uupuu.

Isien kokemukset vanhemmuuden heikkenemisestä tai vahventumisesta nivoutuivat selkeästi aikaulottuvuuteen. Tiivistä lapsensa kanssa yhdessä oleva isä sanoi vanhemmuutensa vahventuneen. Muut kaksi, joista toinen selkeästi sanoi vanhemmuutensa heikentyneen, surivat lasten poissaoloa ja etäisyyttä. Puhelimessa puhuminen, vaikka se tapahtuisikin päivittäin, ei korvaa päivittäistä arjessa mukana oloa. Etäisät surivat, etteivät pystyneet seuraamaan lastensa kasvua ja kehitystä, ja selkeästi tunsivat sen aiheuttamaa haikeutta. Äitikin saattaa olla esteenä tai vaikeuttaa lasten tapaamista niin kuin yhdessä tapauksessani ilmeni.

M1: Kyllä olen ajanut henkilöautolla tätä väliä, vienyt niitä pois ja samana päivänä tullut takasin. Se on hirveän tärkeä homma. Sillon varsinakin ku ne on ihan pieniä ja sillon ku ne on tossa teini-iässä, sillon vitun tärkeä vois saada olla niinku, mutta valitettavasti ne akat pitää sellasta säpinää, että se on just sinä päivänä, eikä minään muuna päivänä kelpaa.

Lasten ja isän suhteen voi jakaa kahteen ryhmään: isyys silloin, kun lapsi on läsnä ja silloin, kun lapsi on poissa.

Silloin, kun lapsi on läsnä, eletään perhe-elämää ja kun hän on poissa, voi tai joutuu keskittymään omiin juttuihin. Vain yhdellä isällä on tasavertainen aikajärjestely äidin kanssa.

M2: Nyt sen on huomannut, että sen lapsen kanssa tulee oltua enemmän, ja puhuttua enemmän kun aikasemmin vaikka asuttiinkin saman katon alla, kun nykyään on tavallaan sillein, että joka toinen viikko pystyy tekemään omia juttuja ja hoitamaan omia asioita ja sitten sen lapsen kanssa viikko on aika aktiivista.

Ajallisesti tutkimukseni isistä 2/3 ovat lapsistaan suurimman osan erossa. Yksi isistä selvästi kärsii paitsiossa olosta. Lasten poissa ollessa tärkeää on yhteydenpito. Tätä isät tekevät puhelimitse, koska välimatkat ovat pitkiä. Kuitenkaan yhteydenpito puhelimitse ei korvaa lasten poissaoloa.

M3: Joo, kyllä meilläkin lapsen kanssa ollaan tosi läheisissä väleissä, että joka päivä soitellaan, että se on ihan vakio, että viimeistään kun käydään nukkumaan, ni sitten soitellaan.

M3: Oon joutunut eroon lapsesta, se ettei nää sitten ja se ettet sä päivittäin pysty olemaan läsnä siinä lapsen elämässä. On se tietenkin että soitellaan, mutta sä et tavallaan elä sitä arkea sen perheen kanssa.

Eräs isistä oli ennen eroa jo lapsiinsa hieman etäisempi johtuen työn laadusta. Näin hänen isyydessään korostui leivän hankinta.

M1: Aina kun reissustakin tuli pois, oli kiva jutella kaikkea mitä olitte tehnyt.

Yhden erosta on niin kauan, että hän on saanut jo hieman perspektiiviä asioihin. Lapsetkin ovat jo aikuisia.

M1: Olikos nyt eilen ku soittelin tyttären kanssa, eli vaikka hyö ovat aikuisia, niin kyllä myö aina soitellaan ja vaihetaan kuulumisia. Niinku

olen aina sanonutkin heille, että en mä nyt halua ruveta ohjailemaan aikaihmisii, mutta kyselen vaan vointeja.

Selkeästi isyyden arkikuvausten materiaalin voi jakaa kahtia: on kaipuuta ja heikentynyttä isyyttä...

M3: Heikentynyt. Kyllä sitä tietysti ihmisenä on kasvanut, mutta kun sä et ole läsnä ja ni kyllä se on niinku heikentynyt. Tuleehan se, että oothan sä isä, mutta sä olet isä niinku sen kerran kuussa sen viikon ajan. Et silloin sä koe että se laps on siinä siun näkyvillä, että hei mä olen tän lapsen isä, tätä mä rakastan. Tottakai rakastan sitä muutenkin, mutta se ei ole sellasta samanlaista et ku soitellaan, tottakai on mukava kuulla ääni ja kuinka päivä on mennyt, ja kertoa kaikki tärkeät asiat, mutta ei se ole sama, kun sä tuut ja halit ja mennään yhdessä tekemään jotain. Kyl se on heikentynyt.

...sekä läsnäoloa ja vahventunutta isyyttä.

M2: Kyl se on vahventunut. (hiljaisuus) Kyl sitä nykyään niinkuin tuntee, että on niinku tärkeempi sille lapselle niinkuin, kun lapsikin täysin, ettei siinä tarte äitiä välttämättä olla. Ei tarvii koko viikolla välttämättä soittaa ja kysyä miten joku homma tehään.

Kaikki tutkimukseni isistä kokivat epätoivoa tai päämäärättömyyttä perheen menettämisestä ja tuskaa lasten poissaolosta.

Yhteenvetona voisi isyydestä, miehen suhteesta lapseen sekä arjen toiminnoista sanoa, että mitä enemmän miehet ovat lastensa kanssa, sitä enemmän he elävät normaalia arkea. Mitä rajoittuneempi aika on, sitä helpommin yhdessä vietetty aika menee ”laatuajan” puolelle. Kuitenkin eräs isä kammoksui toiminnallisuutta ja säntäilyä normaalin arjen kustannuksella. Hän haluaa käyttää kaiken kallisarvoisen ajan yhdessäolon merkeissä.

M3: Kaipaa niin sitä arkea... ni kaikki pyytää käymään, että tulkaa käymään sitten meille. Mä en halua, että sitten ku se poika tulee ni että me sombataan kaikkien ihmisten välissä, ja sitten aika menee siihen ja sitten lapsi stressaantuu taas siihen, että pitää taas mennä isän luokse ja mennään kokoajan kyläilemään. Että tärkeintä on just olla läsnä.

Toki kaikista isistä löytyy toiminnallisia viitteitä, mutta yhdestä tutkimushenkilössä selkeästi korostui toiminnallisuus.

M1: Ei siinä mitään, ruokaa tehtiin ja sitten hankittiin koiran pentu, ne tykkäävät hirveesti eläimistä, ne on saanut geeneistä sen. Käytiin reissussa tuolla ja täällä. Ajeltiin ja kaikkea tämmöistä...

7.3.3 Huoli ja ero lapsesta

Erään isän tapauksessa hän tunsi kateutta ja katkeruutta, että entisen puolison uusi mies saa olla hänen lapsensa kanssa.

M3: Ni sellanen viha, että tollanen pojankloppi kasvattaa sun lasta, ja sulla on rajattu aika. Miten tollanen pojankloppi voi rakastaa toisen lasta. Onko se sellanen isä tai isäpuoli, joka aidosti, vai vihaakse sitä ja ajatteleeks se että toikin on niinku ton pentu. Ja sitten ku se vie sitä tarhaan niin ajaakohan se ihan nätisti vai hurjasteleeko se.

Yhtä isää huoletti, kuinka äiti hoitaa vanhemmuuttaan eron jälkeen.

M3: Mä luotan, että mun eks vaimo on hyvä äiti ja mä toivon ainakin, että se ei ole muuttunut.

Ero lapsesta tuntui kivuliaalta kaikista isistä.

M3: Oon joutunut eroon lapsesta, se ettei nää ja sitten se ettet päivittäin pysty olemaan läsnä siinä lapsen elämässä.

Yksi isistä harkitsi itsemurhaa, mutta lasten ajattelemisen sai luopumaan aikeesta.

M1: Kerran istuin autossa, juuri olin ajanut autotalliin, kyllä täytyy myöntää, että itse tuhoisuus oli aika korkealla, mutta jotenkin ne lapset tulivat mieleen, ja jos ei niitä lapsia olisi tullut mieleen, en tiedä olisinko tässä. Siinä näkee kuinka paljon lapsella on merkitystä ihmisen mieleen.

7.3.4 Isän tehtävä

Perinteistä isyyttä kuvaillessa isät toivat esille töissä käynnin ja ruoan pöytään hankinnan lisäksi normaaliuden, harrastamisen ja esikuvana olemisen.

Tutkimuksessani oli mielestäni kahdentyypisiä isiä. Oli käytännön kokemuksen kautta isyyttään jäsentäviä sekä selkeästi psykologisemmin ja emotionaalisemmin läsnä olevia isiä. Taustalta löytyi myös selityksiä. Eräs selitys näytti olevan sukupolvellinen. Toisena selityksenä tai perusteena isyyden erityyppisyydelle oli läsnäolo. Nuoremmat isät olivat selkeästi enemmän olleet läsnä kodissa ja osallistuivat sen hoitoon ja arkeen. Näin oli kehittynyt luonnolliset ja läheiset suhteet lapsiin. Nuorten isien isyysspuheessa ilmeni luontevasti tunteista puhuminen lapsiin liittyen.

M3: Tukee ja kannustaa, se johon voi turvautua ja kasvatusta, että sä pysyt kasvattamaan sen oikeiden arvojen, niinku just että pärjää tässä yhteiskunnassa.. . se on jo kohta seittemän ja ni mä otan sen syliin ku pienen vauvan, just niinku isän pikku pojan, ja paijaat ja tälle, että ei halua niinku luopua siitä. Haluu, että suhde pysyy avoimena, eikä haluis, että tulee mitään erimielisyyksiä, ja jos tulee niin niistä selvittää ja ratkotaan.

Vanhempi isä näki isyyden paljon yksinkertaisemmin toimintana ja on -tyyppisesti, ikään kuin biologisen isyyden mukana tulevana itsestäänselvyytenä. Tokihan siinäkin oli selkeästi sosiaalisen isyyden piirteitä ja ehkä myös psykologista isyyttä, mutta hän ei tavallaan ollut niin kykenevä ilmaisemaan tällaisia asioita. Vanhemman isän puheissa korostui parisuhteenmenetyspuhe ja selkeästi etäisempi isyysspuhe. Ikään kuin hän olisi ollut se kaukainen majakka ja suunnannäyttävä. Lapset tosin olivat selkeästi vanhempia, joten tapaukset eivät ole täysin vertailukelpoisia.

M1: Aina kun reissustakin tuli pois ni oli kiva jutella kaikkea mitä oli tehnyt ja ainakin se puoli löytyy vaikka olenkin joskus tulta ja tappuraa.

M1: Tuli otettua aika lailla, sitten tuli ikävä lapsia, olihan sitä muutenkin, mutta sitten se tavallaan tuli pintaan.

Isän rooli lapsen kasvatuksessa oli isien mielestä vaihteleva. Eräs isä kuvasi miehen ja perheen roolia sukupuoli-identiteettiin ja terveeseen perhemalliin opastajana.

M1: Kyllähän se se lapsi, pienikin, tajuaa, että se on niinku isä ja äiti, jotka kuuluu olla, ja kyllä ne sen vaistoaa, kyllä se on aika tärkeä rooli.

Samainen isä näki isän roolina myös ohjaamisen tai saarnaamisen. Erityisesti hän tässä toi esille isän merkitystä pojalle.

M1: Ymmmmm joooo niiii. Kyllä mie niinku pojallekin sanoin ku se tahto sitten sen alkoholin kanssa leikkiä, että elä sie tee samoja virheitä kato ku minä. Saarnaaminen tai opastus... Kyllä miehet just tälläset asiat paremmin osaa selvittää... on niinku lauman johtaja koiralaumassa. Kyllä kato ainakin pojilla ainakin on se aika tärkeä rooli, että antaa suuntimia.

Kun lapset ovat nuorempia, näkivät isät erilaisia rooleja. Kaksi isää korosti kuuntelemista, sekä avoimuutta ja helppoa lähestyttävyyttä. Nämä seikat korostuivat erityisesti erotilanteessa.

M3: Vanhemmat on läsnä ja laps pystyy puhumaan asiasta kun asiasta turvallisesti sille vanhemmalle ja jakaa niitä omia mietteitä. Ja mun mielestä just se että on rakastava koti ja just ettei tarvi vetää mitään roolia, että en uskalla puhua vaikka jostain tietystä asiasta. Ja just nyt tän eron aikaa on tullut aika paljon kysyttyäkin, että miltä siusta tuntuu, että mitä siä ajattelet nyt ja tälle tavallaan auttanut sitä lasta.

Yhdeltä isältä tuli lapsen kannalta isyyden jatkuvuutta korostava näkemys eronkin jälkeen.

M2: Ois tärkeätä, että hänellä ylipäättään on isä.

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaisia erokäytäntöjä ilmenee, kuinka ero vaikuttaa vanhemmuuteen, ja miltä tuntuu olla eroisä. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla, ja se osoittautui hyväksi aineistokeruumenetelmäksi tämänkaltaisen tutkimuksen tekemisessä. Kuitenkin pyrkiessäni korostamaan isien kokemusten aitoutta pyrin tarkastelemaan aineistoa yksilön näkökulman tärkeyden kannalta. Ilmiön moni-ilmeisyys tuli mielestäni hyvin esille isien kertomusten perusteella. Aineiston analyysin ja jäsentämisen kannalta osoittautui hankaluuksia teemojen hienoisien päällekkäisyyden suhteen; tarvittiin luovuutta ja ohjaavia kysymyksiä haastattelun eteenpäin saattamiseksi ja oikeiden näkökulmien avaamiseksi. Erityisesti teemat yksi eli ero ja sen järjestyminen, kaksi eli eron jälkeinen isyyden arki, sekä kaksi ja kolme eli isyys ja miehisuus, olivat samansuuntaisia osittain, joten ne tarvitsivat fokusoinnin ohjaamista täsmentävien kysymysten muodossa. Teema neljä korostui parisuhteen loppumisesta ja siitä tuskasta puhumisesta, mitä esiintyi kaikissa haastattelussa. Yleensä tämä tuli päällimmäisenä ja kun se saatiin käsiteltyä, voitiin puhua muista asioista. Toisilla se kävi nopeammin kuin toisilla. Tutkimusongelmiin saatiin vastauksia. Teoreettista yhdistettävyyttä löytyi teemoihin yksi, kaksi ja kolme. Tuloksia ei voida suoranaisesti yleistää, vaan on huomioitava tutkimuksen konteksti. Tuloksen yleistettävyyden puolesta ei myöskään puhu pieni tutkittavien määrä, mutta kuten aikaisemmin olen maininnutkin, tärkeimpiä ovat jopa yhden isän ainutkertaiset kokemukset.

8.1 Perhe

Miehen rooli perheessä on selkeästi vahvistunut. Tutkittavani voitiin selkeästi jakaa kahteen luokkaan. Osa isistä oli huomattavasti vastuullisempia kodinhoidollisesti ja lasten suhteen. Heille oli merkityksellistä olla lasten kanssa tekemistä ja he loivat omaa identiteettiä lasten kanssa. Sitten oli perinteisempää isyyttä, jossa isä ei niin ak-

tiivisesti pyrkinyt rakentamaan suhdetta lapseen. Suhde lapseen jäi pinnallisemmaksi, ja isä koki enemmänkin olevansa ”majakka tyylinen” suunnannäyttäjä.

Perhedynaamisesti tämä tarkoittaa sitä, että isän rooli perheessä on hoivallisesti korostunut. Isän rooli on vahvistunut niin, että ennen isät siittivät lapset ja naiset hoitivat heidät. Nyt isä pyrkii olemaan läsnä lapsen arjessa ja kasvussa (sosiaalinen isyys) ja hän luo henkisiä merkityssuhteita lapseen (psykologinen isyys).

Perhettä ja vanhemmuutta luodaan sen käytännöissä. Kun isät ovat aktiivisesti sosiaalisesti osana perheen arkea, luovat he vahvempaa isyyttä, joka muokkaa heidän henkilohtaista isyyttään. Isyydestä tulee syvempi sisäistetty asia kuin vain biologinen tosiasia.

Kun isät aktiivisesti luovat perhettä eli osallistuvat perheen toimintaan, luovat he myös uutta perhemuotoa, joka ei perustu kankeisiin sukupuolirooleihin ja työnjakoihin. Isä pitääkin ruoan laittamisesta ja muista kodin askareista, koska silloin saa olla osana perheen ja lapsen arkea.

8.2 Eroprosessi

Kun ero konkretisoituu, ollaan parisuhteessa jossain määrin umpikujassa eikä uskota enää yhteisiin päämääriin. Puhuttaessa perheestä eron jälkeen useat tutkijat puhuvat eron jälkeisestä perheestä. Perhe ei siis pääty eroon eikä eron seurauksena vanhemmuutta voida unohtaa. Perhe hajoaa, mutta siitä alkaa sen uudelleen jäsentyminen. Kummallakin vanhemmalla on oikeus vanhemmuuteen lastensa tähden.

Eroprosessin sujuvuudella ja erosta selviytymisellä on selkeä syy-yhteys. Mitä rauhaisammin ja suuremmassa yhteisymmärryksessä erotaan, sitä todennäköisempää on, että myös eron jälkeinen vanhemmuuskin kokonaisvaltaisempaa ja parempaa.

Vanhemmuuden jatkuminen eron jälkeen vaatii vanhempien sopuisia välejä. Jos kumpikaan vanhemmista on vähemmän sitoutunut tai kaunainen eron seurauksena, vaikeuttaa se aina vanhemmuutta eron jälkeen. Isien kannalta äidin kaunaisuus ja katkeruus erosta voi koitua kohtalokkaaksi eron jälkeisen vanhemmuuden näkökulmasta. Äidit saattavat hankaloittaa omilla toimillaan isän suhdetta lapsiin. Toisaalta eron jälkeinen

vanhemmuus asettaa isyydelle myös erilaisen viitekehyksen. Isä ei voikaan olla isä silloin, kun siltä tuntuu, vaan on toimittava yhteisesti sovittujen aikataulujen mukaan ja suunnitelmallisesti erillään asuttaessa.

Yhteiskunnalla pitää olla myös tarjolla erilaisia eron jälkeisiä ratkaisuja, jotka perustuvat perheiden todellisiin perhedynaamisiin kuvioihin. Kolminapainen ydinperheen toimintamalli, jossa isä on etäinen kasvattaja, ei vastaa nykyistä perheen roolitusta isien ottaessa enemmän vastuuta perheestä ja vanhemmuudesta. Isät ovat paljon aktiivisempia kuin mihin heitä ajetaan. He haluavat seurata lapsiensa kasvua ja olla heidän arjessaan mukana.

8.2.1 Erosta selviäminen

Perheen rikkoutuminen koetaan kipeäksi asiaksi. Perheessä yhdistyy vanhemmuus ja parisuhde. Joskus vanhemmilla on vaikea erottaa näitä kahta asiaa toisistaan, kun luottamus toiseen osapuoleen on kadonnut ja tuska puskee päälle. Kuitenkin aika, sosiaaliset suhteet, harrastukset, ja ensihätäan jopa alkoholi auttavat työstämään tuskaa. Perinteisesti suomalainen mies mielletään asioista puhumattomaksi sulkeutuneeksi mieheksi, joka ei osaa osoittaa tunteitaan. Tutkimukseni miehet olivat hyvinkin avoimia ja valmiita puhumaan tunteistaan. Kriisistä selviämisessä on erilaisia vaihteita, joihin usein kuuluu perinteisiä suomalaisia selviytymismenetelmiä, joista me suomalaiset usein tunnumme olevan ylpeitäkin. ”Sauna, viina ja kirves”. Hieman myöhemmin olemme kuitenkin valmiita käsittelemään asioita hieman sivistyneemmin keinoin. Vain niin, että ongelmat ja asiat kohdataan, voidaan elämää taas jatkaa. Ratkaisujen, kivuliaidenkin taustalla on vain ihminen ja se, että voimme antaa anteeksi mahdollistaa uuden kasvun. Vanhemmuuden jatkuminen eron jälkeen edellyttää jonkinlaista rinnakkain eloa, jotta lasta koskevista yhteisistä asioista voidaan edes jollain tasolla kommunikoida.

8.3 Huolto ja tapaamisoikeus

Huolto ja tapaamisoikeudellisissa asioissa painottui tutkittavissani äidin ensisijaisuus lapsen kasvun kannalta. Isistä tehdään vääjäämättä ja luultavasti ymmärtämättä toiminnan todellisia vaikutuksia etäisiä. Meiltä ikään kuin puuttuvat vaihtoehdot, joilla saataisiin valjastettua isyyden koko kapasiteetti myös eron jälkeen.

Äiti ensisijaisena hoivaajana perustuu syvään juurtuneeseen käsitykseen kiintymyssuhdeteoriasta, jähmeistä perhe- ja sukupuolirooli käsityksistä, yhteiskuntakoneiston kankeudesta muuttaa toimintamallejaan.

Perheideaalina toimivan ydinperhemallin perusteisiin kuuluu, että äiti on perheessä hoivaavampi osapuoli. Tämän pohjalta vedetään sitten myös eronjälkeiset johtopäätökset, kuinka perheen huolto jaetaan.

Ydinperheen roolitukset perustuvat miehen elattajuuteen ja ulkopuoliseen yhteiskuntaan valmentamiseen, äidin hoivallisuuteen ja lapsen perustarpeisiin vastaamiseen paremman empatiakyvyn pohjalta. Lapsi on taas se, josta valmennetaan yhteiskunnan jäsentä ja kohti mahdollisimman täyttä ihmistä. Kuitenkaan roolit eivät ole niin yksiselitteiset. Nykyään korostetaan yksilöllisyyttä, ja sukupuoliroolit tekevät ristivaihtoa. Miehiä on saatava osoittaa tunteitaan ja naisten saatava olla kovia ja urasuuntautuneita. Kuinka kävikään sukupuoliroolien ja tapaisuuksien. Mille perustamme perheen jälkeisen vastuunjaon, jos yhteiskunnallinen todellisuus ei olettamusta vastaa.

Rakenteellisesti yhteiskuntaamme on rakennettu vain yksi ideaalinen perhemalli, joka on ydin, vaikka yhteiskunta pirstaloituu ja sen monipuolinen perhekirjo vaatisi todellisia muutoksia, että lapsilla olisi kummatkin vanhemmat. Kun miehet päästetään aluksi pakottaen ”kuin koira veräjästä”, niin he pikkuhiljaa vieraantuvat lapsistaan ja lapset isistään. Onko se lapsen etu?

Parisuhde siis päättyy eron jälkeen, mutta lapseen perustuva perhe ja vanhemmuus jatkuvat. Yhteiskunnalla pitäisi olla enemmän käytännön keinoja tukea vanhemmuutta eron jälkeen sekä keinoja saada isiä osallistumaan lastensa elämään. Jos yhteiskunnan rakenteet eivät tätä tue, on isyyden jatkuminen, sama kuin odottaisi isiltä sankarimyytin toteuttamista vanhojen kommunistijohtajien tapaan. Maohan ui vielä 80-vuotiaana Keltaista jokea vastavirtaan satoja kilometrejä.

Yhteiskunnan tarjoamat mallit ovat yksinhuoltajuus, yhteishuoltajuus tai jaettu vanhemmuus. Yksinhuoltajuutta on pidetty liian yksipuolisena mallina. Siinä yksinhuoltaja voi käytännössä yksin päättää lasta koskevista asioista. Yhteishuoltajuudessa on taas pyritty aktivoimaan toinenkin vanhempi niin, ettei lähivanhin pysty yksin teke-

mään lasta koskevia päätöksiä. Näiden kahden välinen ero on varsin näennäinen, koska varsinaisesti se onko kyseessä yksin- tai yhteishuoltajuus ei vaikuta siihen, kuinka usein etävanhempi tapaa lastaan. Yhteiskunnan kannalta huonoimpana ratkaisuna, erityisesti lapsen kannalta, pidetään jaettua vanhemmuutta. Siinä lapsella on kaksi yhtä vahvaa kotiyksikköä, joiden välillä lapsi sitten vuorottelee.

Vanhempien ja erityisesti ns. etävanhemman kannalta tämä on vahvin vanhemmuutta ylläpitävä muoto. Myös tutkimuksissa on esitetty varsin ristiriitaisia tuloksia jaetun vanhemmuuden suhteen.

Eron jälkeen korostamme yhteishuoltoa, joka sekin on vain illuusio ja toteutumaton ideaali, jos ei yhteiskunnan rakenteet tue sen toteuttamista. Isät vieraantuvat lapsistaan, jos yhteiskunta ei pysty mallintamaan ratkaisuisaan paremmin todellisia ja valittavia perheen dynamiikkoja myös eron jälkeen. On oltava enemmän vaihtoehtoja ja keinoja ohjata ja tukea ihmisiä niiden pariin.

Miten muuten kuin huollollisin keinoin voidaan tukea kummankin vanhemman vanhemmuutta?

8.4 Elatusmaksut

Klassista perheen roolitusta edustaa se, että nainen on hoivallinen kodin piirissä toimiva ”virheetön” äitihahmo ja mies lapsia majakan lailla ulkoiseen yhteiskuntaan valmistava leiväntuoja. Eron jälkeen elättäminen jakautuu huomattavasti tasaisemmin verrattuna kirkollisiin perheideaaleihin. Elatusmaksut ovat sopimuksenvaraisia, eikä niissä sovelleta mitään suoraan lain kirjainta. Toki epäoikeudenmukaisuuksissa voidaan kääntyä lainvalvojien puoleen ja hakea oikeutta, jos eivät maksut tapahdu sovittu tai on vaikeuksia sopia millaisiin järjestelyihin päädytään.

Elatusmaksut saattavat miehelle olla keino, jolla kompensoidaan poissaoloa lapsen elämästä. Se saattaa toimia myös perusteena jäädä syrjemmällä vanhemmuudessa, ja tätä helppoa tointa yhteiskunta tarjoaa. On hyvä, että huollollisesti vastuullisen vanhemman toimia turvataan rahallisesti, mutta se ei saisi olla keino, jolla voidaan sivuuttaa etävanhemman vanhemmuus.

8.5 Eron jälkeiset järjestelyt ja isyyden arki

Eron jälkeisillä järjestelyillä haluan painottaa lain ulkopuolisten järjestelyjen merkitystä. Vaikka sopimukset huollosta ja tapaamisesta, sekä elatusmaksut ovatkin eroa jäsentäviä järjestelyjä eron jälkeen, haluan kuitenkin painottaa arkea, jota luodaan isien ja äitien kesken eron jälkeen.

Millaisia rooleja ajalla ja tilalla on vanhemmuudessa? Mistä vanhemmuus koostuu ja mitä pitää ottaa pois, että koemme olevamme tyhjän päällä ja päämäärättömiä? Koti tilana on suuri vanhemmuuden määrittäjä. Kun viitekehykset viedään pois, asutaan vain luukussa lähiössä tai niukasti kalustetussa pienessä asunnossa, jossa vain tv pitää seurata. Aika taas määrittää vanhemmuuden laatua ja vanhemman suhdetta lapseen, on sosiaalista vanhemmuutta, joka luo psykologista vanhemmuutta. Kun ollaan paljon yhdessä, voidaan viettää normaalia arkea, ja tuntuu siltä, kuin perhe olisi koossa vaikka olisikin kaksi kotia. Ajalla on suuri merkitys isän kokemukselle vanhemmuudesta ja sen vahvuudesta; lapsikin tuntee että hänellä on isä. Aika mahdollistaa myös isänä kasvun antaen isälle mahdollisuuden ottaa vastuuta ja rakentaa vanhemmuuttaan omana itsenäisenä vanhempana, kun tämän roolin pohdinta ja tiedostaminen on saattanut jäädä vähemmälle aikaisemmin yhteisessä ehjässä kodissa, vaikka isä olisikin ollut aktiivisesti isä lapselleen. Perhe instituutiona merkitsi suuntaa elämässä, ja sen katoaminen päämäärättömyyttä. Perhe oli se moduuli johon isät olivat sitoutuneet ja josta pidettiin kiinni, eikä ensimmäisestä pienestä natinasta lähdetty kalppimaan. Perhe edusti tutkittavilleni sen henkilöitä, yhteistä tulevaisuutta, jaetun arjen nykyisyyttä, sitoutumista, panostamista, uhrauksia, tilaa ja ääniä - ihmisiä ympärillä; sen menettäminen edusti jonkin merkittävän loppumista ja uuden aloittamista, vaikka päämäärä ei vielä olisikaan selvillä.

8.5.1 Huolto

Haluaisin määrittää huollon tässä yhteydessä huollolliseksi vastuullisuudesta kodista ja lapsista. Ero saattaa muuttaa perhedynamiikkaa radikaalisti. Vastuunalainen vanhemmuus saattaa muuttua totaalisesti eron seurauksena, koska toisesta on tultava lähi-vanhin ja toisesta etävanhin. Kuitenkaan eron jälkeinen vanhemmuus ei välttämättä jakaudu eroa edeltävän perhedynamiikan mukaan.

Isien arvioidessa isyyttään eron jälkeen yksi isä sanoi selkeästi isyytensä heikentyneen. Mistä tämä kertoo? Mielestäni se kertoo siitä, että ei hänen eron jälkeiset isyyden mahdollisuudet vastaa sitä tasoa millä hän ennen eroa on toiminut. Hänen kertomustaan kuunnellessani havaitsin, että tuntemus heikentymisestä liittyi hänen huollollisen vastuunsa ja lapsen kanssa vietetyn ajan vähenemiseen. Ennen eroa hän oli ollut hyvinkin aktiivinen isä kodinhoidollisesti ja kasvatuksellisesti, mutta lapsen asuessa toisen vanhemman kanssa toisella paikkakunnalla koki avuttomuutta ja päämäärättömyyttä.

Isien huollollinen arki koostui ruoanlaitosta, yhteisistä rutiineista ja leikistä. Kodin muu huolto oli arkea, jota lapsi ei määrittänyt, esimerkiksi siivoaminen. Siinä sivussa siis pyöritettiin arkea.

Kuitenkin huollon ollessa päävastuullisesti muualla tuli helposti mielikuva toissijaisesta vanhemmuudesta, jota määräsi ikävä lasta kohtaan. Vanhemmuus on arkea, rutiineita, toimia ja yhdessäoloa. Kun olet vanhempi vain tietyn rajatun ajan tietyn väliajoin, elämä menee eteenpäin eikä mikään pidä kiinni vanhemmuudessa.

Vielä pahempi tilanne on jos asuu todella kaukana lapsesta ja työ ei ole joustava tai säännöllinen. Silloin isä on puhtaasti äidin kärsivällisyyden ja joustavuuden varassa. Toisaalta, jos puhutaan jaetusta vanhemmuudesta, on isyys hyvinkin pinnalla. Lapsi tulee isän luokse säännöllisesti ja elämää kuljetaan rintarinnan, vaikkei enää käsi kädessä.

Kuitenkin sitten, kun isät viimein saavat lapset luoksensa, tuntuvat rutiinit ja läheisyys lapsen tulevan kuin itseksensä. Haluttiin viettää aikaa lapsen kanssa, eli lapsi siirtyi prioriteetti asteikolla kärkeen. Alkoi muotoutua omat pikkurutiinit, ja saatiin yhteisiä mielekkäitä toimintoja kodin mahdollisuuksien puitteissa. Tällä tarkoitan esimerkiksi yhdessä ruoanlaittamista, lukemista tai leikkimistä. Illalla oli mukava käydä nukkumaan, kun oma lapsi nukkui vieressä. Kuitenkin millaisia rutiinit ovatkin korostivat isät sitä, että oltaisiin läsnä. Isien kommenteista välittyi, että koti on olemista, ja sen kautta myös asiat siellä tulevat hoidetuksi.

Mielekkyys kodin rutiineista, velvoitteista ja sen hoitamisesta tuntui luonnolliselta, eikä kommenteista erottunut asenteita työn jakamisesta sukupuolen mukaan. Enem-

minkin asenteita kuvasi rationaalinen ja mahdollisuuksien mukaan toiminen. Tällä tarkoitan sitä, että eräskin isä sanoi vaihtavansa renkaat, koska se on hänen fyysisten ominaisuuksien ominaisuuksiensa takia helpompaa. Kuitenkaan isät eivät vieroksu-neet ns. naistentöitä.

Joskus isyyttä saattaa leimata toiminnallisuus, mikä viittaisi siihen, ettei uskalleta olla läsnä arjessa. Erään isän puheessa korostui erityisesti toiminnallisuuden korostaminen. Miettiessäni syitä tähän tuli mieleeni isyyden ja mieskuvan luonteen muuttuminen viimeisen viidenkymmenen vuoden sisään.

8.5.2 Hoiva

Hoiva koostuu mielestäni kahdesta asiasta: kyvystä havaita toisen tarpeet ja vastata niihin sekä rajojen asettamisesta. Perinteisestihän miestä on pidetty rajojen asettajana. Tutkimukseni isät sanoivatkin, että heidän on helppoa ja luontaista asettaa rajoja. Kuitenkaan tutkittavieni kesken ei myöskään ollut hankaluuksia osoittaa tunteita ja olla läsnä.

Kykyä havaita toisen tarpeita ja vastata niihin on kuuluvat empatiakyvyn piiriin. Eri-laisia epäpuhtaita varhaisia vuorovaikutussuhteita tutkittaessa on esitetty erilaisia taso-ja lapsen kiintymyssuhteessa ja niitä aiheuttava aikuisen käyttäytyminen. Jos ensisijai-sesta hoivaavasta vanhemmasta, eli huollosta, päätetään millään tavalla arvioimatta vanhemman kykyä hoivata lasta, päädytään huollosta päätettäessä aina äitiin. Kuiten-kin tähän äitiolettamukseen sisältyy olettaus, että miehet olisivat poikkeuksetta tun-neälyllisemmin heikompia ja huonompia vastaamaan lapsen tarpeisiin. Tämä ei kui-tenkaan pidä paikkaansa.

Isän asemaa on yritetty parantaa myös eduskunnassa erilaisin lakiehdotuksin ja kirjal-lisin kysymyksin. Leena Harkimon (Harkimo, 2006) tekemän toimenpidealoitteen mukaan toivottiin riitatapauksissa jonkin lasten asian ammattilaisen tai psykologin arviointia tuomioistuimessa, kumpi vanhemmista on kykenevämpi toimimaan lapsen huoltajana. Myös Heli Paasio (Paasio, 2008) kysyy kirjallisessa kysymyksessä: onko hallitus tietoinen siitä, että monet isät kokevat viranomaisten toiminnan heitä syrjiväk-si lapsen huoltajuudesta sovittaessa? Onko hallituksella aikeita antaa lastenvalvojille

yhtenäiset lain soveltamisohjeet räikeiden epäkohtien estämiseksi? Minkälaisiin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että isien asema saadaan myös käytännössä lain määrittelemälle tasolle ja että vanhempia ei huoltajuuskysymyksissä jo lähtökohtaisesti aseteta eriarvoiseen asemaan heidän sukupuolensa mukaan? Myös Matti Kauppilan esittämissä kannanotossa (Kauppila, 2007) kysytään, että onko hallitus tietoinen, että etävanhemman tapaamisoikeudet ovat riittämättömiä ja että nykyiset tapaamisoikeuden laiminlyöntien sanktiot ovat tehottomia ja mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä perusteluissa mainittujen huoltajuusoikeudenkäyntien käytäntöjen muuttamiseksi ja tapaamisoikeuksien toteutumisen varmistamiseksi? Kaikkia näitä aloitteita yhdistää huoli isän asemasta avioerotilanteessa. Vastaajina toimineet oikeusministeri Tuija Brax ja peruspalveluministeri Paula Risikko eivät sano asiaan käytännössä mitään. He vetoavat siihen, että kaikki ratkaisut ovat yksittäistapauksia ja sellaisina ne myös ratkaistaan. He eivät ota kantaa laissa ja yhteiskunnassa oleviin epäkohtiin, vaan taputtelevat keskustelun hiljaiseksi epämääräisellä ”verbaalihötöllä”.

Eräässä muinaisessa kirjoituksessa kerrotaan tarinaa kahdesta äidistä, jotka kumpikin väittivät saman lapsen olevan heidän lapsensa. Viisas kuningas Salomon kuitenkin ehdotti, että mikäli kumpikin on lapsen äiti, niin jaetaan lapsi kahtia, näin kumpikin saa osansa lapsesta. Oikea äiti luopui lapsen kärsimyksen tähden oikeudestaan lapseen. Näin kuningas huomasi kumpi oli lapsen oikea äiti, ja äiti sai lapsensa. Yksi tutkittavistani edusti tällaista välittämistä. Hänen mielestään hän olisi kuitenkin hävinnyt äidille ja lapsi olisi kärsinyt. Nykyään se, joka seisoo vahvemmin oikeutensa puolella voittaa.

8.6 Isän suhde lapseen eron jälkeen ja yleistä isyys pohdintaa

8.6.1 Läheinen etävanhin

Isille lapsen ”menettäminen” tuntui koskettavan heitä henkisesti. Äiti kantaa lasta sisällään ja lopulta synnyttää lapsen. Äitiin naisen roolina on muinainen ja melkein yhtä kuin nainen. Nykyään naiset tekevät aluevaltauksia muualta ja joskus jopa todellisempia ”miehiä” kuin itse miehet, esimerkkinä uranaiset. Isyys roolina ja sukupuolellisena käyttäytymismallina ei tule niin itsestään selvänä, isyyteen kasvetaan. Isyyden taustalla on asenteet ja asialle uhrautuminen. Se, että arvostaa perhettä ja haluaa olla merki-

tyksellinen osa sitä. Haluaa olla osa lapsensa kasvua ja tukea sitä, tukien ja ohjaten sitä kohti tulevaa. Viimein isä haluaisi nähdä lapsensa seisovan vahvana ihmisenä, jolla on elämän ongelmiin mahdollisen hyvät työkalut. Sitä kai voidaan yleisesti kuvata kasvatuksen päätarkoitukseksi. Mitä kaikkea sitten tämä kaikki pitää sisällään? Lieenee selvää, että lapsi tarvitsee sekä rajoja, että rakkautta. Onko näiden asioiden tuottaminen lapselle sukupuolittunutta.

Eron jälkeinen vanhemmuus on kokonaisvaltaisempaa, mutta jaksoittaista. Kun lapsen kanssa ollaan tekemisissä, on se vuorokauden ympäri tapahtuvaa vastuullisuutta. Lapsen poissa ollessa, lapsi jää väistämättä taka-alalle. Isien osalta tämä tarkoittaa sitä, että kun isyys on etäisyyttä, ovat tapaamiset tietyn väliajoin tapahtuvia enemmän tai vähemmän säännöllisiä, ja vaihtelevan pituisia jaksoja.

Kuitenkin näistä epäkohdista huolimatta isät pyrkivät sitkeästi pitämään edelleen yhteyttä lapsiin, niillä voimavaroilla mitä kullakin oli. Kun jälleen koittaa hetki, että lapsi tuli asumaan isänsä luokse, pyrittiin elämään normaalia arkea. Rakentamaan kaikki ne turvallisuutta tuovat rutiinit ja luomaan yhteinen kodin toiminnan ilmapiiri. Haluttiin ottaa takaisin kaikki se hellyys ja läheisyys, mikä tauon aikana oli menetetty.

Lapsen ollessa toisaalla isällä on mahdollisuus elää omaa elämäänsä. Jos lapsen kanssa vietetty aika ja oma aika ovat kohtuuttomasti epätasapainossa, aiheuttaa se luonnollisesti sitä, että elämä menee eteenpäin. Löytyy uusi kumppani tai otetaan takaisin menetettyä nuoruutta. On sitten kysymyksessä isän kokemus heikentyneestä vanhemmuudesta, tai lasten kokemuksesta isäsuhteen heikentymisestä. Tätä varten ei ole varsinaisia indikaattoreita, vaan on vain kokemuksia, jonka seuraamuksia saatamme nähdä joskus myöhemmin.

8.6.2 Tunteiden osoittaminen ja vuorovaikutus

”Miehin mies ei puhu eikä pussaa”. Lause viittaa selkeästi tunteiden osoittamiseen. Onko se suomalaiselle miehelle vierasta? Mikäli miehet haluavat säilyttää suhteensa lapsiin, ei kammioituminen omaan mieleen ole mahdollista. Tutkittavien perusteella voisin sanoa, että mieskulttuuri on muuttunut pehmeämmäksi ja avoimemmaksi viimeisen viidenkymmenen vuoden ajalla. Miehet pitävät läheisyydestä ja hellyydestä suhteessa lapsiinsa. Tuntuu, että se on isyysidentiteetin kulmakiviä, yksi elinehdoista.

Vuorovaikutuksessa luodaan isyyttä, kun sitä ei koskaan valmiina saatu. Miehillä on tärkeää olla lapsilleen se joku, jota jumaloidaan, mutta toisaalta olla ihminen, jolla on myös vikansa. Ääripäänä on olla lapselle se varoittava esimerkki, jos kömpelöt ohjauskeinot eivät toimi.

Nykyinen isyys perustuu vuorovaikutukseen, hyväksytyksi tulemiseen. Lapsen on saatava kokea itsensä hyväksytyksi. On kaunista, että lapsella on mahdollisuus kasvaa avoimessa ilmapiirissä, jota ei rasita liialliset ylimiehuuden rasitteet. Ehkä sillä paikaan omia lapsuuden kokemuksia, ja kömpelöä vuorovaikutuskulttuuria, mutta sitähan elämä on. Pyritään olla tekemättä samoja virheitä, mitä aikaisemmin on tehty.

Vuorovaikutuksellisesti on helppo piiloutua puhuvan osapuolen roolin taakse tai pinnallisemman vuorovaikutuksen voi verhota toiminnallisuuden ja laatuajan pakettiin. Silloin ei tarvitse välttämättä olla läsnä ja kuunnella. Miehinen kulttuuri perustuu toimintaan, jossa kokoajan mennään eteenpäin. Perinteistä äitiyttä ajateltaessa kohdataan aivan toisenlainen viitekehys, koti ja kotityöt. Äiti puuhaa kaikenlaista kotona ja on silti läsnä, äiti kuvainnollisesti hengittää ja sen seurauksena on koti. Koti on toiminnan henkilökohtainen taso. Siellä voi tehdä kaikkea ja silti olla läsnä, vuorovaikutuksessa. Tuntuu, että tutkimukseni miehet olivat osittain käsittäneet tämän asian. He arvostivat kodissa vietettyä yhteistä aikaa toiminnan ja laatuajan kustannuksella. Heille isyys merkitsi läsnäoloa ja vuorovaikutusta, joka varmasti lapsillekin on kaikkein antoisinta.

8.7 Isyys vedenjakajalla

Isyys on vedenjakajalla monella tapaa. Se on sitä vedenjakajalla yhteiskunnallisesti, miehisyydellisesti ja konkreettisesti erotilanteessa. Haastateltavieni kokemusten perusteella Jouko Huttusen ajatus on oikea. Isyys on enemmän ja enemmän kiinni isästä itsestään. Ei ole mitään valmista mallia minkä mukaan asettua, vaan nyt pitää rakentaa omaa isyyttään. Oma vastuullisuus sisältää mahdollisuuden onnistumisesta ja epäonnistumisesta. Mielestäni tutkimushenkilöistä löytyi vahventunutta, heikentynyttä ja henkisesti etäistä isyyttä. Isyyden palapeli on moninainen ja vaikka vastuu onkin isällä itsellään, rakennamme isyyttä niistä palasista mitkä meille on annettu. Annetuilla osilla tarkoitan omaa lapsuudestamme saatua isä-mallia ja yhteiskunnallista isyyden mahdollisuuksia (esimerkiksi laki ja koneiston suositukset), jonka puitteissa isyyden

on tapahduttava. Myös päättynyt parisuhde kantaa lehvästönsä eron jälkeiseen vanhemmuuteen.

Isät puhuivat perheen tärkeydestä ja siitä kuinka perhemoduulissa äiti ja isä ovat tärkeitä korostaen sen merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tämä edustaa varsin puhtaasti ydinperheellistä perhemallia ennen eroa. Kuinka tämä toteutuu eron jälkeisessä perheessä, jossa vanhemmat asuvat erillään ja ovat mahdollisesti kovinkin tulehuneissa väleissä? Millaisen vanhin suhteen pohjaa pitkittynyt erokriisi luo lapseen ja kuinka kykeneviä vanhemmat silloin ovat työskentelemään yhdessä lapsen kasvun tukemisessa?

Isyys on selkeästi muuttunut kohti täysivaltaisempaa vanhemmuutta. Pelkkä elattajuus ja autoritaarinen ohjaaminen ovat tulosten pohjalta menneisyyteen hitaasti häilyviä jäänteitä. Miehet osallistuvat perheen arkeen ja toimivat kodin piirissä ja sen ulkopuolella hoitaen ja huoltaen. Isyys, jossa ollaan aktiivisesti läsnä ja henkisesti mukana, ei ollut tutkittaville epämieluisaa, vaan palkitsevaa ja sisältöä elämään tuovaa miehuutta. Lapset merkitsevät isille niin paljon, että auttavat unohtamaan parisuhteen rikkoutumisen tuskat tai ovat voima, joka nostaa kuoleman porteilta. Isyydestä halutaan pitää kiinni vaikka parisuhde loppuisikin. Toisaalta se, että lapset eivät ole läsnä, on verrattavissa mustaan aukkoon, jossa muistot menneestä ja toiveet paremmasta tulevaisuudesta kaikuvat tyhjyydessä.

Ruumiinfenomenologiassa puhutuista nais- ja miestapaisuuksista voidaan ajatella, että ne ovat vielä dynaamisempia kuin sosiaalinen sukupuoli ja sukupuoliroolit. Tapaisuudet ovat toiminnan muotoja, jotka ovat tyypillisiä kullekin sukupuolelle. Yhteiskunta, jossa elämme, on yhä pirstaleisempaa, ja sukupuolen toimintaa nimittäviä yhteisiä muotoja haastavaa löytää. Kuitenkin tapaisuudet ovat portti muokata sukupuoli rooleja. Asennekasvatuksen kautta voimme vaikuttaa ihmisten toimintaa ja sitä kautta sukupuolirooleihin. Poistaa kenties haitallisia, sukupuolellisia käyttäytymismalleja, ja luoda uutta sukupuolta. Sukupuoli voi olla vallan kohde ja väline siinä, missä ihonväri tai uskontokin.

Hoivaava isyys ei ole uhka miehuudelle eikä se myöskään ole pois äitiydestä. Eivät miehet, jotka välittävät lapsistaan, ole jollain tavalla huonompia tai heikompia miehi-syydessään, eivätkä valloita kodista tilaa pois äidiltä. Onko lapsestaan välittäminen ja

sille uhraaminen jotenkin halveksittavaa, tai uhkaavaa. Pikemminkin vastakkaisesti. Kuitenkin sillä, kuinka paljon isät lapsiensa kanssa ovat, on selkeä yhteys siihen, kuinka vahvaa isyys on. Kun isillä on tarpeeksi aikaa olla lastensa kanssa, on heillä mahdollisuus luoda syvempi suhde lapseen. Isyyden vahvuus tai heikkous ei ole kuitenkaan mikään pysyvä tila, vaan se saattaa joutua uhatuksi tai saada uuden mahdollisuuden myös eron osuessa kohdalle.

Eronjälkeisissä käytännöissä helposti suositaan äitiä ensisijaisena huoltajana, lähihuoltajana. Mikäli isä sysätään syrjään, on hän vaarassa hiljaa häipyä pois lastensa elämästä. Tulokseni osoittivat, että isä on yhtä hyvä vaihtoehto huoltajana, jos hänellä vain on siihen tahto ja hänelle suodaan aikaa sen toteuttamiseen, toisin kuin iänikuinen kiintymyssuhde-teoria ”antaa olettaa”. Kuitenkin sosiaalijärjestelmämme helposti näkee äidin ensisijaisena vaihtoehtona tai ainakin yhden selkeästi pysyvän kodin lapselle parhaana vaihtoehtona. Itse en henkilökohtaisesti ota asiaan kantaa, mutta minusta on väärin, ettei vanhemmuutta arvioida jollain tavalla, ennen kuin tehdään huoltajuuden suhteen päätöksiä. Jos toinen vanhempi katoaa eron seurauksena, on menetetty jotain merkityksellistä, varsinkin, jos hän on ennen eroa ollut aktiivinen ja osallistunut perheen ja lapsen yhteisiin toimintoihin.

Sosiaalikoneiston vanhentuneisuus ja katoavat isät uhkaavat yhteiskuntaa naisistumisen muodossa. Kumpikin vanhempi on yhtä tärkeä, eikä liian selkeärajaisten roolitusten vetämisellä, sosiaalisten roolien tai yhteiskunnan normien ja järjestelmän talolta, ole kuin kahlitsevia seurauksia. Roolitukset pitävät yhteiskunnan staattisessa ja pysähtyneessä tilanteessa. Sukupuoli ja vanhemmuus roolit elävät jatkuvasti, eikä ole yhtä naiseutta eikä äitiyttä, kuten ei myöskään stereotyyppistä miehisyyttä tai isyyttä.

Tuntuu myös, että isyyttä ajatellaan yhteiskunnassamme vanhakantaisesti. Järjestelmä toimii hitaasti, vaikka naiset miehistyvät ja miehet naisistuvat ja rikkovat perinteisiä tapaisuuksia sekä sukupuolirooleja. Mies pystyy olemaan hoivaava ja empaattinen; nainen pystyy olemaan sulkeutunut, kylmä ja kliininen.

Yksilöntasolla ihmiset ovat piirtäneet yksilöllistä sukupuolisuutta ja vanhemmuutta, esimerkiksi koti-isiä, uranaisia, jne. Mutta mitkä ovat vaihtoehdot toteuttaa erilaisia perheratkaisuja eron jälkeen. Paljon on kiinni siitä, kuinka vanhemmat voivat keskenään sopia perhejärjestelyistä. Ideaalina pidetään nykyään yhteisvanhemmuutta. Pa-

himmassa tapauksessa se ei eroa laisinkaan yksinhuoltajuudesta, ja parhaimmassa tapauksessa siinä kumpikin vanhempi voi aktiivisesti ja jatkaa ja pitää yllä vanhemmuuttaan ja suhdettaan lapseen. Tutkimuksessani yksi haastateltava jakaa eroa huolimatta vanhemmuuden vuorovanhemmuuden ja -asumisen muodossa. Tämä ratkaisu on sosiaaliviranomaisten mielestä lasta vahingoittava. Kuitenkin on eriäviä tuloksia kuinka vahingollista se todellisuudessa on. Mikäli lapsi joutuu vanhemmalta toiselle siirtyessä vaihtamaan koko paletin, se ei liene kovin hyvä ratkaisu. Jos vastaavasti vanhemmat pystyvät pitämään sopivan yhtenäisen kasvatuskäytännön ja asuvat samassa kaupungissa, lapsen ei tarvitse seikkailla kahden todellisuuden välissä, niin miksei jaettu vanhemmuus, jossa lapsella on selkeästi kaksi kotia, voisi toimia. Tietysti lapsen etu eroasioissa on ensisijainen, mutta mikä on lapsen etu?

Oheneva ja vahveneva isyys on vahvasti sidoksissa niihin isyydellisiin vastuisiin, joita on toteutettu jo ennen eroa. Vahventuva ja heikentyvä vanhemmuus on subjektiivinen kokemus, mutta myös arjen todellisuutta. Jos lähtökohtaisesti ja asenteellisesti vanhemmuus rakentuu äitiin ensisijaisena kiintymysobjektina, ja isät ovat vain statistoja, ei näin rakenneta kovinkaan vahvaa suhdetta lapseen tulevia kriisejä ajatellen. Parhimmassa tapauksessa isä muodostuu lapsille häilyväksi saareksi horisontissa, jonka luokse on mahdoton päästä.

Kuitenkin loppuyhteenvetona voisi todeta vahventuvan ja heikentyvän isyyden suhteen sen, että valmiudet toteuttaa isyyttä ovat menneet eteenpäin isien osalta. Jos ajatellaan hegemonista maskuliinisuutta ja sen ristiriitaa suhteessa isyyteen, niin isän rooli sopii miehisyyteen paremmin kuin ennen. Miehisyys on pehmentynyt, ja ovat oppineet tunnistamaan paremmin tunteensa ja tuomaan ne julki. Häipyvien isien taustalla on saattanut olla se, ettei ole ollut keinoja puhua asioista ja sitten ollaan vaan hiljaa häilytty tai poistuttu kuvioista. Voisi siis sanoa, että tunne-elämän kartoittumisen myötä miehistä on tullut vanhempina vastuullisempia.

8.8 Vahvuudet ja heikkoudet työssäni

Opinnäytetyön tekeminen on ollut minulle pitkä prosessi ja joskus kivinenkin prosessi. Pääsääntöisesti olen nauttinut asioiden tutkimisesta ja niihin paneutumisesta. Pitkällinen sitoutuminen ja loppuunsaattaminen on palkitsevaa.

Haastavaa on ollut tiedon rajaaminen ja oleellisen tiedon kerääminen. Lisäksi olen tuskailut alkuperäisten lähteiden kanssa. Kun lukee paljon, muuttuvat asiat hahmottamattomaksi massaksi. Mielestäni teoreettinen viitekehys on melkoisen kattava, joskin ongelmia on lähteiden ensisijaisuuden näkökulmasta.

Itse tiedon kerääminen oli melkoisen kivuton vaihe, vaikka sitä aluksi jännitinkin. Tässä vaiheesta miinuksena voidaan pitää liian suppeata osallistujien määrää. Tiedostan sen toki itsekin, ja olisi ollut mukavaa jos olisin saanut enemmän haastateltavia. Se olisi tuonut työlle lisäpainoarvoa, ja myös laveutta verrata ja mahdollisesti myös yleistää tuloksien pohjalta.

Analyysivaiheessa olisin kaivannut lisää järjestelmällisyyttä. Toimiessani rakentaen yhtenäisiä haastatteluja ja pyrkiessäni löytämään punaista lankaa, elämää, saattoi yksittäisiä oleellisia asioita jäädä huomaamatta. Pyrin kuitenkin parhaan taitoni ja kykyni mukaan löytämään teemojen alle sopivia asioita.

Pohdinnan osalta myös kaipaisin itseltäni kiteytymistä, jossa yhdistyy teoreettinen viitekehys ja tulokset. Mielestäni kuitenkin proosallisuuden takana on asiaa, ja toivon, että niillä jotka tämän opinnäytetyön käsiinsä saavat, voisivat kokea oivalluksia ja päästä kurkistamaan millaista elämä on haastattelemillani avioeroisilla.

8.9 Jatkokehittämisideat

Jatkokehittämisideoita minulle heräsi useita. Olisi erittäin tärkeää päästä tutkimaan lasta ja hänen kokemuksiaan avioerotilanteessa. Koska vanhemmuuskeskustelu eron jälkeen noudattaa liian usein vanhaa sukupuolisopimusta, olisi tärkeää että tutkittaisiin isän ja lapsien välistä suhdetta erotapauksissa. Mielenkiintoista olisi tutkia hoivakäytäntöjä miesten ja naisten välillä. Olisi myös tärkeää saada objektiivista tietoa erilaisista perhe-elämän järjestelyistä eron jälkeen. Meidän pitäisi luoda uudenlaisia perhejärjestelyjä, vanhentuneiden perhejärjestelyjen tilalle. Mielestäni asiaa pitäisi laittaa tutkimaan jokin valtionhallinnon instanssi, jotta voitaisiin luoda uudenlainen tukiverkosto.

LÄHTEET

Airikka, Sauli 2003. Parisuhteen roolikartta – käyttäjän opas. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Helsinki: Kuntatalon painatuskeskus.

Amato, Paul & Gilbreht, Joan 1999. Non-resident fathers and childrens well-being. A meta-analysis. Journal of marriage and the family. Julkaisija.

Bales Robert & Parsons Talcott 1956. Family: Socialization and interaction process. London: Routledge and Kegan Paul Ltd.

Broberg, Mari & Hakovirta, Mia 2009. Isät ja lapsen hyvinvointi eron jälkeen. Linnavuori, Hannariikka. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Teoksessa Hämäläinen, Juha, Kääriäinen, Aino & Pölkki, Pirjo (Toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Hakapaino Oy.

Carrigan, Tim, Connell, Bob & Lee John 1985. Theory and Society: Toward a New Sociology of Masculinity. Netherlands: Springer.

Finlex: Ajantasainen lainsäädäntö: 5.9.1975/704: Laki lapsen elatuksesta. WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapsen%20elatuksesta>

Päivitetty 14.10.2010. Luettu 14.10.2010.

Finlex: Ajantasainen lainsäädäntö: 8.4.1983/36. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Päivitetty 14.10.2010. Luettu 14.10.2010.

Duncan, Greg & Brooks-Gunn, Jeanne (2000). Family poverty, welfare reform and child development. Child development.

Gottberg, Eva 2007. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Grönfors, Martti. Miehin kulttuuri ja väkivalta. Sipilä, Jorma 1994. Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa Sipilä, Jorma & Tiihonen, Arto (toim.) Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan. Tampere: Vastapaino.

Harkimo, Leena (2006). Toimenpidealoite valtiopäiville. TPA 71/2006 vp. Psykologin käyttö tuomioistuinten huoltoriidoissa. WWW-dokumentti.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tpa_71_2006_p.shtml

Luettu: 9.11.2010. Muokattu 9.11.2010.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistonpaino.

Hokkanen, Tiina 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää”. Teoksessa Kinnunen, Ulla & Rönkä, Anne (Toim.) Perhe ja vanhemmuus - Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hokkanen, Tiina 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen: Yheishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Hokkanen, Tiina & Kuronen, Marjo. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Huttunen, Jouko & Mykkänen, Johanna. Isäksi tulon tunteet. Notko, Marianne & Sevón, Eija 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Notko, Marianne & Sevón, Eija (Toim.) Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino.

Huttunen, Jouko (1999). Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Jokinen, Arto (Toim.) Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Tampere University Press.

Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja eroisia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jallinoja, Riitta 1985. Johdatus perhesosiologiaan. Porvoo: WSOY.

Kauppila, Matti ym. (2007). Kirjallinen kysymys. KK 364/2007 vp. Miesten huoltajuusoikeuksien parantaminen. WWW-dokumentti.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_364_2007_p.shtml

Luettu: 9.11.2010. Muokattu: 9.11.2010.

Korovuo, Päivi & Tenhunen-Kejonen, Minna 2004. Naisten kokemuksia avioerosta ja selviytymisestä. Taulukko 2: Avioero prosessina: Kirkkonummenseurakunnat. WWW-dokumentti.

http://www.kirkkonummenseurakunnat.fi/data/liitteet/avioero_prosessina.pdf

Päivitetty: Ei päivitystietoa. Luettu 14.10.2010.

Kujala, Tiina 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Eronen, Ari & Syrjäläinen, Eija & Värri, Veli-Matti (Toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvanes Print.

Kääriäinen, Aino 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Libris Oy.

Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Paasio, Heli (2008). Kirjallinen kysymys. KK 699/2008 vp. Isän aseman huoltajuusriidoissa. WWW-dokumentti.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_699_2008_p.shtml

Luettu: 9.11.2010. Muokattu: 9.11.2010.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen pääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Vuori, Jaana 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (Toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.

Ritala-Koskinen, Aino 2001. Mikä on lapsen perhe? –Tulkintoja lapsen uusperhesuhteista. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Väitöskirja. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38.

Robinson, Margaret 1991. Family transformation through divorce and remarriage: a systematic approach. London: Routledge.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html Päivitetty 22.5.2009. Luettu 27.5.2009.

Salo, Saara 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, Jari (Toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Wsoy.

Silvén, Maarit 2005. Kaksi kotia sittenkin parempi. Vieraskynä. Helsingin Sanomat 8.2.2005.

Stets, Jan E & Turner, Jonathan H 2005. The sociology of emotions. Cambridge: Cambridge University Press.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2009. Lapsen elatus ja huolto. WWW-dokumentti. <http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lapsenelatusjahuolto.htm> Päivitetty 28.10.2010. Luettu 28.10.2010.

Tilastokeskus, Väestö- ja kuolemansyytilastot 2009. Taulukko 1: Avioliitot ja avioerot 1965 - 2008. WWW-dokumentti. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2008/ssaaty_2008_2009-05-06_kuv_002_fi.html Luettu 10.11.2010. Muokattu 10.11.2010.

Tilastokeskus, Väestö- ja kuolemansyytilastot 2009. Kuvio 1: Perheet 2008. WWW-dokumentti. http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_kuv_001_fi.html Luettu 10.11.2010. Muokattu 10.11.2010.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vuorinen, Risto (1997). Minän synty ja kehitys. Ihmisen psyykkinen kehitys yli elämänkaaren. Helsinki: Wsoy.

Hei.

18.3.2010 Mikkeli

Olen Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva 30-vuotias Matti Seppänen. Olen opinnoissani edennyt viimeiseen ponnistukseen, eli opinnäytetyön toteuttamiseen.

Olen tekemässä opinnäytetyötä isyyden ja miehuuden muutoksesta erityisesti avioerotilanteissa, siis avioeroisuudesta. Kun mietin millainen tutkimus ja opinnäytetyön aihe olisi minulle läheinen ja jolla olisi myöskin yhteiskunnallisesti merkitystä, päädyin miehisyyden ja isyyden tutkimiseen. Miehisyyden ja isyyden tutkiminen mies näkökulmasta on saanut viimeaikoina hieman näkyvyyttä ja panostusta, vaikka se aikaisemmin on ollutkin tutkimatonta maaperää.

Miehisyyttä ei ole ns. tarvinnut tutkia, koska miehisuus vain on, mutta nykyään muuttuvien yhteiskunnallisten normien, murtuvien instituutioiden ja häilyvien roolien aikana, on myös isyyden ja miehisyyden astuminen tutkimisen eetteriin perusteltavaa. Myös miehen on arvioitava paikkaansa ja tarkoitustaan uudelleen muuttuvissa olosuhteissa elämän mielekkyyden ja jatkuvuuden kannalta. Isyys kohtaa suuria paineita avioeron kohdatessa, ja on suuri uhka sen katoamisesta kokonaan. Perinteisen perhedynamiikan perusteella tapahtunut rooli ja tehtävien jako eron jälkeen helposti jättää miehen vain elättäjän rooliin, joka pikkuhiljaa häipyä pois äitiyden edestä. Kuitenkin lapsilla on oikeus isään ja isillä oikeus lapsiin.

Tutkimukseni on laadullinen ja olen etsinyt tutkimukseeni soveltuvia avioeroisia. Tutkimukseni tiedonkeruun olen ajatellut toteuttaa teemahaastattelulla. Teemahaastattelu on löyhä teemoittain liukuva haastattelumuoto, jossa pyritään keskustelun omaiseen ja vapaaseen ilmapiiriin. Tarvitsen haastatteluuni kolmen isän haastatteluotoksen, ja täten lähestynkin teitä. Odotankin innolla, että pääsisin työskentelemään kanssanne. Tutkimuksessa noudatetaan ehdotonta luottamuksellisuutta, ja olen vaitiolovelvollinen

LIITE 1.

Haastattelukutsu

tutkimuksessa esiin tuleviin asioihin, niin ettei tutkimuksen tuloksia voida johtaa kehenkään yksityiseen henkilöön.

Teidän

Matti Seppänen

E-mail: seppa_matti@hotmail.com

Tel. +358408613967

Teemat

1.Perustiedot

- ikä
- kuinka kauan erosta
- monta lasta
- minkä ikäisiä lapset olivat erotessa
- perhetilanne

2.Ero

- avioeron käynnistyminen
  - kumpi oli eron aktiivinen osapuoli
  - vaikuttivatko lapset päätökseen erosta, kuinka?
- kuinka eroprosessi eteni
  - aktiivisuudet, avoimuus(välttely, vaikeneminen,eristytminen/avautuminen, selvittämisyritykset), työstäminen(puhuminen, oma tila), yhteisyys=(lapset-isä-äiti), ulkopuolinen osapuoli
  - käytännön järjestelyt (erillinen nukkuminen, asumisero, avioliitto neuvonta/parisuhdeterapia ja varsinaisen eroprosessin alulle panto/mietintä aika-avioero)
  - vaikuttiko eroprosessi suhteeseen lapsiin/vaikuttaako se jälkijättöisesti vieläkin

3.Eron jälkeiset järjestelyt

- huoltajuus, tapaamiset,elatusmaksut
- kuinka lasten huolto järjestettiin
  - millainen rooli sosiaalitoimistolla oli huoltajuuden sopimisessa
  - millainen oli puolison, lasten ja sinun näkemys huollon järjestämisestä
  - kuinka sopeuduit tilanteeseen
  - millaisiin asumisjärjestelyihin järjestelyt huoltajuudesta johtivat
- millaisiin tapaamisjärjestelyihin päädyttiin
  - millaisia tapaamisjärjestelyjä olisit itse toivonut
  - kenen sana painoi eniten tapaamisjärjestelyjä sovittaessa

Haastattelurunko

- millaista on isyyden toteuttaminen kyseisissä aikarajoissa
- onko tapaaminen sujuvaa toisen vanhemman puolelta
- kuinka usein teillä on tapaamisia lastesi kanssa
- millainen olisi hyvä tapaamistiheys, miksi?

-elatusmaksut

- kuinka suureen korvaukseen päädyttiin
- mitä ajattelet elatusmaksuista: (onko se riittävä, tarkoituksenmukainen, herättääkö se äärimmäisiä tunteita, ketä elatusmaksut loppujenlopuksi eniten hyödyttävät)

-haluaisitko kompensoida elattajuutta johonkin muuhun isyyden osa-alueeseen, mihin ja miksi?

4.Arkijärjestelyt

- arjen dynamiikan muotoutuminen eron jälkeen
  - oletko tuntenut paineita muutta isyyttäsi, millaisia?, kuinka?

Tapaamiset

- kuinka lapset tuntuvat suhtautuvaan uusiin asumisjärjestelyihin
- kuinka sopiminen lasten tapaamisesta käytännössä hoidetaan, ja entä kyyditykset
- missä tapaatte lastenne kanssa
- millaisilta tilanteilta tapaamiset tuntuvat: suhde lapsiin
- mitä tapaamisilla puuhataan
- miten pyrit luomaan kodinomaisen ilmapiirin tapaamisille(lelut, nukkuminen, sauna, ruoka)
- miltä sinusta tuntuu tilanne

Huolto

- kuinka kodit ovat järjestetty (lelut, nukkuminen, siisteys, ruokailu)=onko kummankin vanhemman tilat yhtä vahvat
  - kuinka lasten vaatetus toteutetaan
  - kuinka lasten ruokinta toteutetaan
  - miten lasten harrastukset ja kuljetukset järjestetään
  - miten sovitaan vastuista koskien lasten koulua tai kerhoa ja tarhaa

Haastattelurunko

-millainen kokonaisvastuu vanhemmilla on lapsista: millaisista asioista kumpikin pitävät huolta

-haluaisitko kantaa lapsestasi suuremman vastuun: kuinka?

-kuinka mielestäsi suoriudut arjen pyörittämisestä

-tunnetko itsesi itsevarmaksi kodista huolehtiessasi

Vanhemmuus

-mikä on isän rooli erossa

-millainen on hyvä isä ja kuinka hyvää isyyttä on mahdollista toteuttaa avioerotilanteessa

-millaisen merkityksen ajattelet itselläsi olevan lapsillesi

-mitä haluat lapsille välittäväsi ja antavasi

Elatus

-hoidatko elatusmaksujen ulkopuolista lapselle tarpeellisten asioiden hankintaa: millaisista hankinnoista pidät huolen

5. Erosta selviäminen/selviytymiskeinot

Käytä hyväksesi kriisin vaiheita:

Kriisin vaiheet

Kriisiin kuuluu erilaisia vaiheita ja jokainen käy ne läpi omalla tavallaan. Salli Saarri (2000) määrittelee kriisin vaiheet seuraavasti:

1. Psyykkinen shokkivaihe

- akuutissa vaiheessa

- kestää korkeintaan yhden viikon

- voimakkaita sekä fyysisiä että psyykkisiä reaktioita tai niiden täydellinen puuttuminen

2. Reaktiovaihe

- 1-6 viikkoa tapahtumasta

- asteittainen tapahtuneen "rekisteröinti"

3. Työstämis- ja käsittelyvaihe

- Kestää kauan, jopa vuoden tapahtumasta
- Kriisireaktiot vähenevät hitaasti

4. Uudelleen asennoitumis-/orientoitumisvaihe

- Kestää koko elämän
- Yksilö voi ajatella ja läpikäydä tapahtumaa, sen voi kohdata ilman ahdistusta tai pelkoa
- Traumaattisesta tapahtumasta on tullut osa itseä
- Tapahtuma ei ole jatkuvasti mielessä

-kuinka olet selvinnyt erosta

-millaisia tunteita ero aiheutti?

-mikä oli vaikeinta erotessa/mikä helpottavinta

-mikä oli lasten rooli eroa pohdittaessa

-vaikuttiko eron prosesi ja suhteen puolisoon lastesi välisiin suhteisiin

-kuinka etäisyyden kasvaminen lapsiin on vaikuttanut selviämiseesi

-millaisia selviytymiskeinoja olet käyttänyt

-oletko saanut apua läheisiltä ihmisiltä

-oletko hakenut apua joltain julkiselta taholta

-millaisen avun olet kokenut tärkeimmäksi

-kuinka järjestelmä tukee eron jälkeistä isyyttä

6. Isyyden tuen tarpeet

Vanhemmuus

-onko isyytesi vahventunut vai heikentynyt eron seurauksena, miten?

-vanhemmuuden muutokset: vanhemmuus ennen eroa ja eron jälkeen. (arjen ku-
vauksia)

-kuinka voisit kehittyä isänä?

-suhteen lapsiin muuttuminen

Haastattelurunko

-millaisia uusia haasteita ero on asettanut isyydelle (hoiva, etäisyys/läheisyys, toiminnallisuus/läsnäolo), mistä tavallinen arki koostuu?

Isyys ja mieheys

-millaisena näet miehen tehtävän lapsen kasvun suhteen

-apuna isyyttä kuvaavia adjektiiveja (elattajuus, kurinpitäjä/auktoriteetti)

-millaista on perinteinen isyys, edustaako isyytesi perinteistä isyyttä, jos ei niin miten se mielestäsi eroaa siitä? (Erossa)

-onko mieheydessä joitakin kuvaavia ja yhteisiä piirteitä? Voivatko nämä piirteet olla ristiriidassa isyyden kanssa?

-millaisia kompromisseja mies joutuu tekemään tullessaan isäksi? Entä millaisia erotessaan?

Isyyden kehitystarpeita

-millaista on tyydyttävä isyys jos unohdetaan olosuhteet, millaista on tyydyttävä eron jälkeinen isyys?

-asettaako ero paineita muuttaa isyyttä?

-millaiset eväät olet saanut isyyteen aikaisemmilta sukupolvilta, mitä haluat miehenä antaa lapsillesi? Onko isyyden roolit monipuolistuneet, miten.